

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jaana Koski ja Terhi Suorsa

PIDETÄÄN TOISISTAMME HUOLTA

Ojoisten vankilan henkilökunnan tietoisuus huoli-ilmoituksesta

Sosiaali
2023

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jaana Koski ja Terhi Suorsa
Opinnäytetyön nimi	Pidetään toisistamme huolta, Ojoisten vankilan henkilökunnan tietoisuus huoli-ilmoituksesta
Vuosi	2023
Kieli	suomi
Sivumäärä	55 + 3 liitettä
Ohjaaja	Aira Bragge

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut selvittää, miten hyvin huoli-ilmoituksesta tiedetään Ojoisten vankilan henkilökunnan keskuudessa. Lisäksi on haluttu selvittää, mistä heidän saamansa tieto on peräisin. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalla on sosiaalihuoltolain määräämä velvollisuus tehdä huoli-ilmoitus, mikäli he työssään kohtaavat henkilön, jonka hyvinvointi, terveys tai turvallisuus heittää heissä huolta. Opinnäytetyön tavoitteena on jakaa tietoa huoli-ilmoituksesta rikosseuraamusalalla työskenteleville.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä on käsitelty yleisesti ihmisen hyvinvointia, sen koostumusta ja merkitystä. Lisäksi on käsitelty Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaan hyvinvointiin vaikuttavia erityispiirteitä ja käsitteitä. Kahdessa tutkimuskysymyksessä tutkimusmenetelmänä on toiminut kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä. Kolmas tutkimuskysymys on ollut laadullinen. Toiminnallisena lopputuotoksena on toteutettu ”Pidetään toisistamme huolta” -esite. Tutkimus on toteutettu Ojoisten vankilan henkilökunnalle henkilökohtaisesti paperisilla kyselylomakkeilla. Aineisto on analysoitu tilastollisesti kuvaavan analyysin ja sisällön analyysin avulla. Tulokset on esitelty kirjallisesti ja visuaalisesti.

Tutkimustuloksissa on huomattu, että kaikki rikosseuraamusalalla työskentelevistä eivät tiedä huoli-ilmoituksesta. Johtopäätöksenä on todettu, että sitä ei korosteta rikosseuraamusalan koulutuksissa ja siksi huoli-ilmoituksesta kertovalle esitteelle on tarvetta. Taustatietokysymysten avulla on voitu profiloida tyypillisin huoli-ilmoituksesta tietävä ja tietämätön henkilö rikosseuraamusalalla. Näitä vertailemalla on todettu, että rikosseuraamusalalla henkilökunnan asenteet asiakkaitaan kohtaan ovat muuttumassa enemmän toisista huolta pitäviksi.

ABSTRACT

Author	Jaana Koski and Terhi Suorsa
Title	Taking Care of Each Other, Awareness of the Notice of Concern among the Staff of Ojoinen Prison
Year	2023
Language	Finnish
Pages	55 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Aira Bragge

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how well the notice of concern is known among the staff in one unit of the Criminal Sanctions Institute. A further purpose was to find out where the information they received came from. The staff of the Criminal Sanctions Institute have the obligation to make a notice of concern based on the Social Welfare Act, if they encounter a person at their work whose well-being, health or safety raises concern in them. The aim of this bachelor's thesis is to distribute information about the notice of concern to employees working in the field of criminal sanctions.

The theoretical framework of the bachelor's thesis deals with human well-being, its composition and meaning in general. In addition, there is elaboration about special features and concepts affecting the wellbeing of the client of the Criminal Sanctions Institution. Both quantitative and qualitative methods have been used. "Taking care of each other" -brochure has been made as a practice-based product of this process. The research was carried out with the staff of the Ojoinen Prison with personal paper questionnaires. The material has been analyzed statistically with descriptive and content analysis method. The results are presented in written form and visually.

The results of the research showed that every one of the staff in criminal sanctions do not know about the concern notice. As a conclusion it can be stated that it is not emphasized during education and that is why there is a need for a brochure about the notice of concern. With the help of background information questions, it has been possible to profile the most typical person who knows and does not know about the notice of concern in the field of criminal sanctions. By comparing these profiles, it is noticed that in the field of criminal sanctions, the attitudes of the staff are turning into more caring towards their clients.

Keywords notice of concern, The Criminal Sanctions Institute, wellbeing

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	8
2.2	Tutkimusongelmat ja tutkimuskysymykset	9
2.3	Tutkimuksen rajaukset ja metodit	11
3	KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN TAUSTA	13
3.1	Hyvinvointi	15
3.2	Rangaistustaan suorittavan henkilön hyvinvointi	17
3.3	Yhteisöllisyys ja sosiaalinen osallisuus	20
3.4	Huoli-ilmoituksen merkitys sosiaalityössä	21
3.5	Aikaisempia tutkimuksia huoli-ilmoituksesta.....	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
4.1	Tutkimusmenetelmä.....	25
4.2	Tutkimuksen kohde.....	26
4.3	Aineiston kerääminen	27
4.4	Aineiston analyysi.....	31
5	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	39
6	TOIMINNALLINEN LOPPUTUOTOS	42
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	45
7.1	Huoli-ilmoituksesta tietävän ja tietämättömän profiilit	45
7.2	Mahdolliset jatkotutkimukset.....	47
8	POHDINTA	48
	LÄHTEET.....	51
	LIITTEET.....	55

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Vankeusrangaistusvangin hyvinvointia tukevat tahot.....	20
Kuvio 2. Huoli-ilmoituksesta tienneiden määrä.....	34
Kuvio 3. Tiedonsaantikanavat huoli-ilmoituksesta	35
Kuvio 4. Vastanneiden sukupuolet.	37
Kuvio 5. Vastanneiden ikäjakauma.....	38
Kuvio 6. Vastanneiden työkokemusvuodet rikosseuraamusalalla.....	39
Taulukko 1. Tiedonkeruumenetelmien vertailu.....	29
Taulukko 2. Huoli-ilmoituksesta tietävän ja tietämättömän profilointi.....	47

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tutkimuskyselyn saatekirje

LIITE 2. Tutkimuskyselylomake

LIITE 3. Pidetään toisistamme huolta -esite

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön nimi ”Pidetään toisistamme huolta - Ojoisten vankilan henkilökunnan tietoisuus huoli-ilmoituksesta” viittaa siihen, miten tarpeellista on jakaa tietoa huoli-ilmoituksesta. Huoli-ilmoitus mahdollistaa matalan kynnyksen yhteydenoton auttavaan tahoon tilanteissa, joissa on huoli ihmisestä, joka ei itse kykene huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan, turvallisuudestaan tai terveydestään.

Tavalliselle kansalaiselle on mahdollistettu oikeus tehdä huoli-ilmoitus ihmisestä, josta hän on huolissaan. Monia ammattikuntia koskee työnsä puolesta velvoite ohjata huolta herättävä henkilö avun piiriin tai ilmoittaa itse huolesta eteenpäin, jolloin viranomaisilla on velvoite selvittää huolta aiheuttavan henkilön avun tarve. Huolta aiheuttava henkilö voi olla esimerkiksi perheenjäsen, sukulainen, ystävä, naapuri, työtoveri, asiakas tai kuka tahansa. Huoli-ilmoituksen avulla ilmoittaja voi jakaa huolensa ja antaa siten tarpeellista tietoa viranomaisille ja muille ammattilaisille ja saada huolta aiheuttava henkilö avun ja tuen piiriin.

Huoli-ilmoituksen tarpeellisuudesta kertoo se, että sen avulla voidaan puuttua moniin ongelmiin ennen kuin huolen kohteena olevan ihmisen ongelmat moninaistuvat tai suurenevat. Siten huoli-ilmoitus toimii myös ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Puutteena koetaan, ettei ole olemassa riittävästi tietoa huoli-ilmoituksen olemassaolosta ja siitä, miten se toimii ja miten se määrätyissä ammattikunnissa lakisääteisesti velvoittaa toimimaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen avulla on selvitetty, miten hyvin tästä lainmäärästä velvoitteesta ollaan tietoisia Ojoisten vankilan henkilökunnan keskuudessa ja mistä heidän saamansa tieto on peräisin. Opinnäytetyön toiminnallisen lopputuotoksen eli huoli-ilmoituksesta kertovan esitteen avulla tätä tietoisuudentasoa pyritään nostamaan, jotta rikosseuraamusalan ammattilaisten velvoite huoli-ilmoituksen tekemisestä ei jäisi toteutumatta yhdenkään huolta aiheuttavan asiakkaan kohdalla.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen lähtökohtana on selvittää ratkaisuja ennalta määriteltyyn haasteeseen, jonka selvittämisestä voidaan saada tutkimuksella tietoa. Tutkimus voi olla myös oivallus. Tutkimus saattaa laajentua ja tarvita enemmän aikaa kuin on lähtötilanteessa suunniteltu käytettäväksi. Tutkittavaan asiaan tulee perehtyä monipuolisesti. Tutkimuksen tekijän pitää olla tietoinen siitä, mikä on tutkimuksen kohde ja mikä on tutkittavassa ilmiössä sen ydinasia tutkimuksen aiheen näkökulmasta. (Hirsijärvi, Remes, Liikanen & Sajavaara 1993, 15.)

Tutkimukselle asetettujen vaatimusten mukaisesti tutkimuksessa pitää olla määriteltynä tutkimuskohde. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa jotakin uutta tietoa tai hyötyä. Tutkimustulokset antavat parhaimmillaan hyötyä myös muille ja tutkimuksesta syntyvään keskusteluun pitää löytyä kirjattuna riittävät perusteet tutkimuksesta. (Vilkkä 2015, 30–31.)

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimusta aloitettaessa on pohdittava, mikä on sen tarkoitus ja tehtävä sekä huomioida myös aiheeseen sopivan tutkimusstrategian suunnittelu. Lähtökohtaisesti on hyvä pohtia, mikä on tutkimusongelman muoto. Onko tarkoitus kartoittaa vai pohtia tapahtumaa, jonkin ilmiön vaihtelevia ilmentymiä vai yritetäänkö selittää sosiaalista ilmiötä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2016, 138.)

Tämän tutkimuksen aiheena ja tarkoituksena on ollut tutkia ja kartoittaa, miten hyvin rikosseuraamusalalla työskentelevä henkilöstö on tietoinen huoli-ilmoituksesta ja mistä heidän saamansa tieto huoli-ilmoituksesta on peräisin. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut, että tutkimuksen kohteena olevan Rikosseuraamuslaitoksen yhden yksikön henkilökunnan tietoisuus huoli-ilmoituksesta kasvaisi. Tavoitteena on ollut myös, että tietoisuuden kasvamisen myötä huoli-ilmoitus tulisi rikosseuraamusalalla paremmin käytettäväksi toimivana, välittävänä ja huolehtivana työkaluna.

Tutkimuksen tarkoitusta voidaan tarkastella neljän piirteen perusteella. Se voi olla kartoittava, selittävä, kuvaava ja ennustava. Kartoittavalla tutkimuksella esimerkiksi pyritään etsimään uusia näkökulmia ja ilmiöitä. Kuvaava tutkimus dokumentoi ilmiöistä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. Kuvaileva tutkimus voi myös esittää tarkkoja kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista. Selittävä tutkimus etsii selitystä ilmiölle tai tapahtumalle hyödyntäen erilaisia selitysmalleja. Ennustava tutkimus arvioi tiettyjen ilmiöiden ilmaistumustapoja ja seurauksia. Näitä piirteitä voi olla useampia samanaikaisesti. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite voivat muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsijärvi ym. 2016, 138–139.)

Tässä opinnäytetyössä kartoittava ja kuvaava ote on ollut työn etenemisen perustana. Kartoittava ote on ollut tarkoituksenmukainen tämän opinnäytetyön aiheen käsittelyssä. Sen avulla on pyritty löytämään uusia näkökulmia aiheesta, jota ei rikosseuraamusalalla ole tutkittu vielä lainkaan. Opinnäytetyön aiheen piirteet on saatu tuotua esille selkeästi ja ymmärrettävästi kuvaavaa otetta käyttämällä.

Tutkimustulosten perusteella kohdeorganisaation yksikölle toteutettavien tutkimustulosten esittelyn ja huoli-ilmoituksesta kertovan informatiivisen esitteen avulla on ollut tarkoitus edistää tämän tutkimuksen tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteiden toteutumisen myötä voitaisiin myös lisätä yhteiskunnassa kokonaisvaltaista hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja välittämistä.

2.2 Tutkimusongelmat ja tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksistä tulee käydä esiin, mihin tutkimusaineiston avulla pyritään vastaamaan. Kysymyksiä pohdittaessa pitää miettiä mihin kerättävää tietoa tarvitaan. Tutkimuskysymystä tulee peilata omaan toimintaan koko prosessin ajan. Tutkimuskysymys on ydinasia siihen, mistä ja kuinka aineistoa hankitaan. Tämä vaikuttaa siihen, miten tutkimusta käsitellään ja analysoidaan. Tutkimuskysymys on oleellinen tutkimusta tehdessä, sillä se ohjaa tutkimuksen tekijää pysymään asiassa. Lisäksi tutkimuskysymys rajaa tutkimuksen aihetta. Tämän vuoksi tutkimuskysymys on pohja koko työlle. (Hong 2019.)

Tutkimusongelman asettamisen avulla pyritään etsimään ratkaisuja ja sillä tarkoitetaan tutkittavan ongelman hahmotusta, rajausta sekä muotoilua. Ongelman asettelussa on kyse tutkittavan ilmiön näkökulman muotoilemisesta tutkimuksen tavoitteeksi. Tutkimuksen ongelman asettelussa on syytä pohtia, millaista tietoa tutkittavasta haasteesta on tavoitteena tuottaa. Nämä näkökulmat ohjaavat oikeanlaisten kysymysten esittämiseen. Ongelman asettelu voidaan jakaa pienemmiksi osiksi, jotka voivat tarkentua tutkimuksen edetessä varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi. (Koppa 2021.)

Valitusta aiheesta tulisi löytyä sellainen piirre, joka tekee tutkimuksesta mielekkään. Tällä tarkoitetaan sitä, että opinnäytetyössä on saatu rajattua selkeä lähtökohta ongelmaan, jota voidaan kutsua tutkimuksen pääongelmaksi. Aluksi tutkimusongelma saattaa olla yleisluonteinen. Tavoitteena on kuitenkin saada muotoiltua tutkimusongelma siten, että siihen voidaan tutkimuksella vastata. Siten tutkimusongelma on tutkimuksessa merkittävässä asemassa. Ongelma eli tutkittava haaste tulkitaan tutkimuskielelle. Tämä saattaa olla jopa haasteellisempaa kuin itse ongelman ratkaiseminen. Tutkimusongelman jäsentäminen ja täsmentäminen kehittyvät niin, että saadaan osaongelmat esiin. Tutkimuksessa voi olla yksi ongelma tai monia samantapaisia ongelmia. Tutkimusongelmia tehdessä selvitetään, miksi juuri nämä asiat halutaan tuoda esille ja miksi ne on rajattu ja täsmennetty juuri näin. (Hirsijärvi ym. 1993, 27–28.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmina ovat olleet:

1. Miten hyvin huoli-ilmoituksesta tiedetään Rikosseuraamuslaitoksen yhdessä yksikössä?
2. Mistä henkilöstö on saanut tiedon huoli-ilmoituksesta?

Näistä tutkimusongelmista pääongelmana on ollut, miten hyvin huoli-ilmoituksesta tiedetään yhdessä rikosseuraamusalan yksikössä. Alaongelmana on ollut, mistä kohderyhmän saama tieto on peräisin.

Tämän opinnäytetyön tutkimukseen on päätetty sisällyttää kolme varsinaista tutkimuskysymystä ja kolme vastaajien taustatietoja selvittävää kysymystä. Tutkimuskysymyksiä mietittäessä on huomioitu opinnäytetyön tilaajan toive selvittää, että miten moni henkilökunnasta tietää huoli-ilmoituksesta. Tämän lisäksi tutkimuksen avulla on haluttu syvemmin selvittää, että mikä on ollut yleisin huoli-ilmoitusta koskevan tiedon saannin kanava. Tässä yhteydessä on koettu tarkoituksenmukaiseksi samalla selvittää, millaisia ajatuksia huolen pitäminen rikosseuramusalalla herättää. Vastaajien taustatietoja on haluttu selvittää tutkimustulosten analysoinnissa tehtävien vertailujen vuoksi.

2.3 Tutkimuksen rajaukset ja metodit

Uudet teorit eivät synny itsestään, sillä ne syntyvät tutkimustoiminnan pohjalta. Teoria kuvaa inhimillisen toiminnan tuloksia kuten mitä tahansa ihmisten aikaansaannoksia. Siksi niitä voidaan myös arvioida. Erilaiset standardit auttavat näissä arvioinneissa ja erilaisten teorioiden muodostamisessa. Käsitteiden ja teoriamuodostuksen pyrkimyksenä on yksinkertaisuus, selvyys, yleisyys ja totuus. Teorian ja empirian välinen yhteys on merkityksellinen. Teoria ohjaa uuden tiedon etsinnässä sekä jäsentää sitä ja kerättyä aineistoa. Tutkimuksen raportoinnissa on tärkeä huomata teoreettisen ja empiirisen aineiston yhteneväisyys. Haasteena saattaa olla kulloiseenkin tutkimukseen soveltuva teoreettinen näkemys. (Hirsijärvi ym. 2016, 143–144.)

Tutkimuskysymyksiä on syytä miettiä tarkkaan, koska kysymysten tarkoituksena on rajata työtä. Selkeään ja hyvään kysymykseen pystyy vastaamaan yhdellä lauseella. Kysymyksen muodolla on merkitystä, jotta se vastaa juuri siihen kysymykseen, johon vastausta halutaan. Muodoltaan kuitenkin tutkimuskysymyksiä on erilaisia riippuen siitä mitä halutaan selvittää. Tutkimuksella voidaan hakea selvitystä jonkin asian tilasta ja tällöin kysymys voi olla vapaamuotoinenkin. (Hong 2019.)

Aihetta rajatessa tulee huomioida, mitä kerätyllä aineistolla halutaan tietää. Kyseinen pohdinta kannattaa tehdä ennen aineiston keräämistä. Aloittelijalla saattaa

tulla helposti virheitä, esimerkiksi tutkittava aineisto on liian laaja tai tutkimusongelmaa ei ole järkevästi mietitty. Ongelmaksi saattaa muodostua se, kuinka tarkasti ja täsmällisesti aihe pitäisi rakentaa. Tutkimusta tehdessä on hyvä muistaa, että siinä ei yleensä ole tavoitteena vain yksittäisen muuttujan kuvailu. (Hirsijärvi ym. 1997, 81–86.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimuskyselyllä on haluttu selvittää se, miten hyvin huoli-ilmoituksen olemassaolo tiedetään kohderyhmän keskuudessa, mistä he ovat tiedon saaneet ja millaisia ajatuksia toisista huolen pitäminen heissä herättää. Opinnäytetyön tilaajalla ei ollut toiveita muiden mahdollisten kysymysten esittämiseksi, joten tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu kaikki muut mahdolliset jatkokysymykset kuten esimerkiksi ”Oletko koskaan tehnyt huoli-ilmoitusta vangista tai jostakin muusta henkilöstä?” tai ”Oletko ollut tilanteessa, jossa olisi ollut tarve tehdä huoli-ilmoitus?”

Kvantitatiivinen metodi perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen määrällisin menetelmin, esimerkiksi numeraalisesti. Tällöin käytetään tilastollista tarkastelutapaa (Koppa 2015). Kvalitatiivisessa metodissa pyritään ymmärtämään kohdetta laadullisin menetelmin, sen ominaisuuksia tai merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa analyysissä korostuu muun muassa kohteen tarkoituksen ja merkityksen kuvaamisen näkökulmat. (Koppa 2021.)

Tässä opinnäytetyössä esitettyihin ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen on haluttu vastaukset määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimusotteella. Kolmas tutkimuskysymys on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimuskysymys. Sen tarkoituksena on ollut syventää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä.

Taustatietokysymyksiä laadittaessa on pidetty tärkeänä saada tietoja vastaajien iästä, kokemusvuosista rikosseuraamuslalla ja sukupuolesta. Siten tutkimustuloksia analysoidessa on näiden tietojen avulla pystytty analysoimaan vastauksissa tulleiden eroavaisuuksien mahdollisia syitä.

3 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN TAUSTA

Eettisyydellä tarkoitetaan toiminnan oikeudenmukaisuutta, rehellisyyttä ja totuudenmukaisuutta. Eettisesti toimiva ihminen noudattaa sosiaalisesti ja ammatillisesti yhteiskunnassa hyväksytyksi luokiteltavia normeja. (Vocabulary 2023.)

Etiikka on yksi filosofian haaroista, jolla pyritään avaamaan moraalisia käsitteitä eli sitä mikä on oikein tai väärin tai mikä on hyvää ja mikä on huonoa. Etiikalla viitataan moraalisääntöjen järjestelmään, periaatteisiin ja arvoihin. (Britannica 2023.)

Kolmannen sektorin toimijoilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveysalan järjestöjä, säätiöitä ja järjestöpohjaisia uusosuuskuntia. Ne toimivat yhteiskunnassa sosiaali- ja terveysalan yhteenkuuluvuuden ylläpitäjinä toimimalla erilaisten kohderyhmien hyväksi. Ne edistävät kansalaisyhteiskuntaa, perehtyvät yhteiskunnallisiin tehtäviin ja toimivat kansalaisten etuja valvovina toimijoina. Niiden toiminnassa näkyvät vahvana erilaiset vähemmistöt, vapaaehtoistyöskentely ja voittoa tavoittelematon toiminta. (Laaksonen & Helander 2020.)

Palvelutarpeen arvioinnin tekee sosiaalihuollon ammattilainen. Asiakkaalla on oikeus palvelutarpeen arvioimiseen. Tilanteessa selvitetään asiakkaan tuen tarpeen mahdollinen kiireellisyys. Mikäli kyseisellä henkilöllä on alaikäisiä lapsia, selvitetään myös lapsien mahdollinen tuen ja hoidon tarve. Palvelutarpeen arviointia tehdessä on mukaan otettava asiakas ja hänen läheisensä, mikäli asiakas heitä mukaan toivoo. Palvelutarpeen kohteena olevalle henkilölle on selkeästi kerrottava hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Hänen itsemääräämisoikeuttaan on kunnioitettava. Lisäksi arviointia tehdessä on huomioitava asiakkaan mielipiteet, toiveet ja yksilölliset tarpeet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa rangaistusten täytäntöönpanoviranomaisena. Sen tehtäviin kuuluu huolehtia tuomitun rangaistuksen suunnitelmasta, rangaistuksen täytäntöönpanosta ja vapautumisvaiheesta. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on parantaa yhteiskunnan turvallisuutta ja

ennaltaehkäistä uusintarikollisuutta. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (221/2022) määrää sen toiminnasta. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan sellaista ammatillista tukea yksilölle, perheelle tai yhteisölle, jonka avulla kohennetaan heidän sosiaalista hyvinvointiaan, turvallisuuttaan ja osallisuuttaan. Sosiaalihuollon palvelut ja niihin sisältyivät tukitoimet ovat osa sosiaalihoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Sosiaalityön ytimenä ovat yhteiskunnalliset tehtävät. Sosiaalityö koostuu etiikasta, tiedosta, taidosta sekä erilaisista tehtävistä ja käytännöistä. Yhteiskunnan taloudelliset voimavarat sekä sosiaaliturvaan ja hyvinvointipalveluihin johtavat päätökset vaikuttavat ihmisen elämäntilanteeseen. Tämä ratkaisee sosiaalityön tehtävän ja ammattilaisten käyttämän tuen muodon ihmisen elämänlaadun parantamisessa. (Kananoja ym. 2017, 29.)

Vankeusrangaistus on rangaistus, jonka suorittamiseksi henkilö määrätään laitokseen. Vankeusrangaistus suoritetaan joko suljetussa vankilassa tai avovankilassa ja se voi olla määräaikainen tai elinkautinen. Lisäksi sakkojen muuntorangaistus suoritetaan vankeusrangaistuksena. Suomessa keskimäärin noin 43 % rikoksesta tuomituista suorittaa rangaistustaan vankeusrangaistuksena. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Yhdenvertaisuus turvataan Suomen perustuslailla (731/1999). Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ovat saman arvoisia, eikä ketään saa syrjiä tai asettaa terveyden tai muun syyn takia eriarvoiseen asemaan. Jokaisella on oikeus elämään, tasa-arvoon ja turvallisuuteen.

Yhdyskuntaseuraamusrangaistuksella tarkoitetaan rangaistusta, jonka tuomittu suorittaa siviilissä. Tällaisia rangaistusmuotoja ovat mm. nuorisorangaistus, ehdollisen vankeuden valvonta, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, valvottu koevapaus ja ehdonalainen vapaus. Suomessa tuomiotaan suorittavista noin 57 % rikoksesta tuomituista suorittaa sen yhdyskuntaseuraamusrangaistuksena. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Yksityiselämän suojan tarkoituksena on, että jokaisella on oikeus yksityisyyteen ilman muiden mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista. Yksityiselämän suoja on kirjattu Suomen perustuslakiin (731/1999). Siinä mainitaan, että jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus yksityiselämään, kunniaan ja kotirauhaan.

3.1 Hyvinvointi

Hyvinvointi käsitteenä on hyvin laaja. Hyvinvoinnin edistämisen kannalta on olennaista huomioida mistä tekijöistä hyvinvointi muodostuu. Hyvinvoinnin keskeisimpiä tekijöitä ovat hyvinvointia ja terveyttä edistävä ympäristö, aineelliset ihmisten käytössä olevat resurssit, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet, yhteisön sosiaalinen eheys ja osallisuus sekä vaikuttamismahdollisuudet. (Kananoja, Lähtinen & Marjamäki 2017, 156–157.)

Hyvinvoinnin käsitteeksi on liitetty myös elämänlaadun käsite. Yksilöllisistä ja yhteisöllisistä osista koostuu elämänlaadun ja hyvinvoinnin kokonaisuus. Ihmisen hyvinvointi on kokonaisvaltaista, sillä jokin haastava elämän osa-alue saattaa heijastua ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi psyykinen hyvinvointi vaikuttaa fyysiseen hyvinvointiin ja toisin päin. (Ihanainen & Kettunen 2011, 7.)

Positiivinen mielenterveys on tärkeässä roolissa ihmisen hyvinvoinnissa. Se on ihmistä kannatteleva voimavara. Myönteiset käsitteet itsestä ja itsemääräämisoikeudestaan vaikuttavat merkittävästi yksilön hyvinvoinnin kokemukseen. Hyvät ihmissuhteet vaikuttavat myös positiivisesti mielenterveyteen. Positiivinen mielenterveys voidaan nähdä tunteiden, positiivisen toiminnan, sosiaalisten suhteiden, fyysisen terveyden, hengellisyyden ja elämän merkityksen hyvinvointina. Positiivisella mielenterveydellä on todettu olevan yhteys muun muassa fyysiseen terveyteen ja parempaan elämänlaatuun sekä positiiviseen terveystyöskäytymiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Psyykkinen hyvinvointi on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Arkiset asiat kuten uni, lepo, ravitsemus, liikunta, ihmissuhteet ja tunteet vaikuttavat psyykkiseen hyvinvointiin. Tämän vuoksi on tärkeää elää terveellisiä elämäntapoja noudattaen ja tehdä itselleen mieleisiä asioita. Näin on mahdollista huolehtia psyykkisestä hyvinvoinnista. (Verkkovaria 2016.)

Aikuisen ihmisen hyvä sosiaalinen ympäristö antaa mahdollisuuksia toimintaan ja työhön. Taloudelliseen ympäristöön kuuluu mahdollisuus ansiotuloon ja riittävään toimeentuloon. Mikäli taloudellisessa tilanteessa on puutosta, kuuluu ihmiselle toimeentulo yhteiskunnan järjestämänä. (Kananoja ym. 2017, 158.)

Hyvinvoinnin katsotaan olevan hyvällä tasolla, mikäli hyvinvoinnin osatekijät ovat keskenään tasapainossa ja ne ovat riittävät. Jokaisen ihmisen oma kokemus vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa. Yhteiskunta määrittelee kohtuullisen hyvinvoinnin rajat, mutta ihmisen oma kokemus hyvinvoinnistaan on yksilöllinen. (Ihanainen & Kettunen 2011, 7.)

Jokaisen ihmisen yksilöllinen hyvinvointi perustuu hänen omien tarpeidensa täytymiseen. Tätä kuvataan Maslowin tarvehierarkian pyramidimallissa. Pyramidin eri tasoilla olevia tarpeita ei voi tyydyttää ennen kuin alemmalla tasolla olevat tarpeet ovat tyydytetyjä. Ihmisen tarpeista ensisijaisesti pitää olla tyydytettyinä pyramidin alimmalla tasolla olevat fyysiset tarpeet eli terveys, uni ja ravinto. Toisella tasolla olevat tarpeet ovat ihmisen turvallisuuteen liittyviä tarpeita. Kolmannella tasolla on emotionaalisen turvallisuuden tarpeet eli yhteenkuuluvuudentunne, ystävyys ja rakkaus. Neljännellä tasolla on arvostukseen liittyviä tarpeita. Tällä tarkoitetaan henkilön itse tuntemaa itsensä arvostamista sekä hänen muilta saamaansa arvostusta. Pyramidin huipulla on itsensä kehittämisen tarpeet. Tarvehierarkian pyramidimainen rakenne kuvaa miten alimmat tasot ovat suurempia ylempien tasojen pienetessä mentäessä kohti pyramidin huippua. Tällä tarkoitetaan sitä, että alimpien ja suurimpien tasojen tarpeet ovat suurempia tarpeita ihmisen kokonaisyhyvinvoinnin rakenteessa. (McLeod 2023.)

3.2 Rangaistustaan suorittavan henkilön hyvinvointi

Tässä opinnäytetyössä vankeusrangaistustaan suorittavaa asiakasta on kutsuttu vangiksi. Vanki on vakiintunut nimitys Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä vankeusrangaistustaan suorittavasta asiakkaasta. Vanki -nimitystä käytetään yleisesti yhteiskunnassa sekä rikosseuraamusalalla ja Suomen lainsäädännössä. Vangit itsekään kutsuvat itseään ja toisiaan vangeiksi.

Vankeuslain (767/2005) 7. luvun 1–8 §:ssä määrätään, että vankeusrangaistustaan suorittavan vangin perushuollosta ja asumisesta huolehtiminen on Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuus. Rikosseuraamuslaitoksella työskentelevät virkamiehet huolehtivat käytännössä siitä, että vankeuslain määräämät edellytykset perushuollosta ja asumisesta tulevat täytetyiksi.

Rikosseuraamuslaitoksen ja sen henkilökunnan lisäksi vankeusrangaistusvangin hyvinvoinnin tukijoina toimii myös monia muita tahoja (Kuvio 1). Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolisista toimijoista suurimpina ovat Vankiterveydenhuolto, monet erilaiset kolmannen sektorin toimijat sekä seurakunnat.

Kaikkien Suomen vankien terveydenhoidosta vastaa Vankiterveydenhuolto, jonka kautta vanki saa samat julkisen sektorin terveystalvelut kuin siviilissäkin ollessaan saisi. Vankiterveydenhuolto toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisena. Vankiterveydenhuollolla on omat toimipisteensä ja niissä työskentelevä henkilökunta kussakin Rikosseuraamuslaitoksen rangaistuslaitoksessa. (Vankiterveydenhuolto 2023).

Kriminaalihuollon tukisäätiö on yksi suurimmista ja näkyvimmistä kolmannen sektorin toimijoista Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä. Sen tavoitteena on vaikuttaa vankien ja heidän läheistensä hyvinvointiin edistämällä vankeusajasta selviytymistä ja arjen hallintaa. Heidän vaikutuskeinoinaan ovat mm. tukeminen vankeusaikaan valmistautumisessa ja vankeusaikana, siviilissä hoidettavien asioiden edis-

täminen ja niissä avustaminen, vangin ja hänen lastensa, puolisonsa ja muiden läheistensä tukeminen, asioista tiedottaminen, ohjaaminen ja neuvonta. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2023.)

Kolmannen sektorin toimijoista myös Martta-järjestö on aktiivisena mukana vankien hyvinvoinnin tukemisessa. He edistävät ja ylläpitävät vankien arjenhallinnallisia taitoja monin eri tavoin. Heidän järjestämillään kursseilla vangit voivat mm. opetella ruuanlaittoa ja kodinhoitoa, opetella raha-asioiden hoitoa ja perehtyä hygieniasta huolehtimiseen. Marttojen järjestämät digitaitokurssit ovat myös suosittuja vankien keskuudessa. (Martat 2023.)

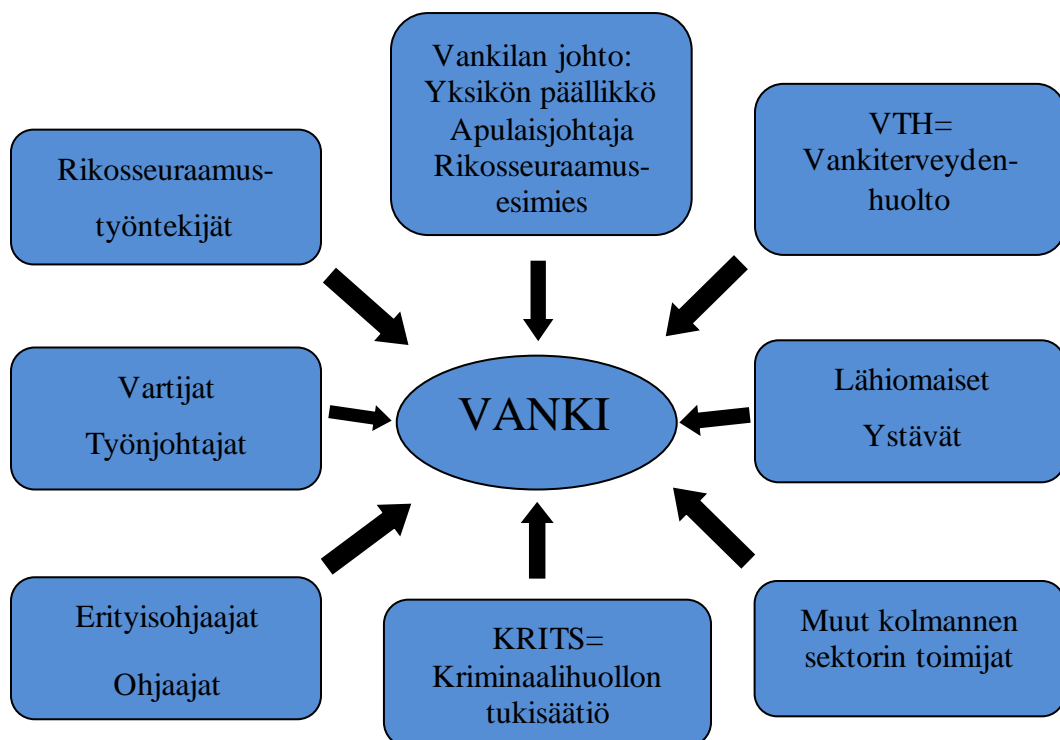
Vankiloissa järjestötyötä aktiivisesti tekevä kolmannen sektorin toimija on myös KRIS ry, joka on päihde- ja lainrikkojataustaisten kansainvälinen vertaistukijärjestö. Se tarjoaa vertaistukea, ohjausta, neuvontaa, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta niin rikoksista tuomituille kuin heidän läheisilleenkin. Heidän järjestämiinsä erilaisiin rikoksetonta ja päihteetöntä elämää tukeviin toimintoihin on mahdollisuus osallistua sekä yksilöllisesti että ryhmämuotoisesti. Heidän toimintansa kulmakiviä ovat neljä periaatetta: päihteettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus. (KRIS ry 2023.)

Monet seurakunnat ovat olleet osana vankien hyvinvoinnin tukemista jo yli 200 vuotta. Tänäkin päivänä heidän avullaan esimerkiksi varattomalla rangaistustaan suorittavalla vangilla voi olla tarvittaessa mahdollisuus saada vaatteita, hygieniatarvikkeita ja ruoka-avustusta. Seurakunnat järjestävät myös hengellistä toimintaa vankiloissa. Osallistuakseen seurakuntien järjestämään toimintaan tai saada apua, vangin ei tarvitse olla seurakunnan jäsen. Monet seurakunnat järjestävät tukea myös vankien läheisille. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2023.)

Vangin hyvillä suhteilla lähiomaisiinsa ja ystäviinsä on suuri merkitys hänen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissaan. Näitä suhteita pyritään ylläpitämään puheli-

mitse ja videoyhteyksillä, vangeille myönnettävien siviililomien turvin sekä vankiloissa viikoittain järjestettävien tapaamisten avulla. Huomioitavaa on, että monet vankeja tukevat tahot tukevat myös vangin läheisiä, sillä läheisten hyvinvoinnilla on merkitystä myös vangin hyvinvointiin.

Rangaistusaikana vankien hyvinvoinnista huolehditaan sen hetkisen tilanteen lisäksi myös heidän tulevaisuuttaan ajatellen. Rikosseuraamuslaitos toteuttaa heille rangaistusaikana monia erilaisia elämänhallintataitoja sekä ajatus- ja käyttäytymismallien muuttamista tukevia ohjelmia. Näihin ohjelmiin osallistumalla vanki voi vaikuttaa rangaistusajansuunnitelmansa etenemiseen. Ohjelmiin osallistumalla hänellä on rangaistusajan jälkeenkin paremmat lähtökohdat vaikuttaa kseen itse hyvinvointiinsa rikoksettoman elämän, uudenlaisen ajattelumallin ja edistyneempien arjenhallinnan taitojen avulla. Nämä tiedot ja taidot tukevat hänen sijoittumistaan yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Kuvio 1. Vankeusrangaistusvangin hyvinvointia tukevat tahot.

Erilaisten yhdyskuntaseuraamusrangaistusten muodossa rangaistustaan suorittavien henkilöiden hyvinvoinnin tueksi on siviilissä olemassa myös monia erilaisia tukijoita. Näitä ovat mm. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta esimerkiksi yhdyskuntaseuraamustoimistoissa ja tukipartioissa, julkisen terveydenhuollon, teipalveluiden, oppilaitosten ja työpaikkojen henkilöstö sekä monet erilaiset kolmannen sektorin toimijat kunkin asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden sekä heille tehdyn suunnitelman mukaisesti.

Huolen herätessä Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan pitää sosiaalihuoltolain velvoittamana tehdä huoli-ilmoitus yhdyskuntaseuraamuksena rangaistustaan suorittavan henkilön kotikunnan sosiaalipalveluihin. Vankeusrangaistusvangin siirtyessä vapauteen tai suorittamaan yhdyskuntaseuraamusrangaistusta, hänet kotiutetaan kuntaan, joka on hänen kotikunnakseen merkitty hänen aloittaessaan vankeusrangaistuksensa suorittamisen. Vanki voidaan kotiuttaa muuhunkin kuntaan, mikäli hän on saanut erityisten syiden vuoksi luvan vaihtaa kotipaikkakuntaansa vankeudessa ollessaan. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi vangin perheen muuttaminen eri paikkakunnalle hänen vankeusrangaistuksensa aikana tai vangin saaman siviilityö- tai opiskelupaikan sijoittuminen eri paikkakunnalle kuin vangin kotipaikkakunta olisi. Mikäli vanki on vaihtanut kotikuntaansa ilman hyväksytyllä syyllä saatua myönteistä lupaa, saattaa vaarana olla, että hän ei ole siviiliin siirtyessään oikeutettu saamaan sosiaalipalveluja entiseltä eikä uudelta kotikunnaltaan. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2022.)

3.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen osallisuus

Ihmisen hyvinvoinnin keskeisiä tekijöitä ovat erilaiset yhteisölliset suhteet. Niiden on havaittu olevan yleisen terveyden ohella keskeisiä hyvinvoinnin lähteitä. Yhteisöllisyyttä voidaan ajatella myös hyvinvoinnin edistäjänä. Yhteisöllisyyden vuoksi ihminen ei koe olevansa yksin, vaan hänellä on ihmisiä ympärillään ja hän on osa jotakin yhteisöä. Yhteisöllisyys luo myönteisiä mielikuvia. Yhteisössä voi luottaa ihmisiin ja heidän apuunsa ja siten se luo turvallisuutta. Yhteisö ja yhteisöllisyys nähdään elämän kulmakivinä. (Saari 2011, 288–291.)

Sosiaalisesta vuorovaikutuksesta syntyy henkilökohtainen, tunneperäinen ja subjektiivisena ilmiönä tarkasteltava yksilöllinen kokemus henkilön osallisuudesta. Tärkeimpänä osallisuuden kokemuksena nähdään olevan tunne johonkin ryhmään kuulumisesta. Tämä tunne vaikuttaa omaan henkilökohtaiseen elämään. Sosiaalisen osallisuuden tunnetta ei voida määrätä, mutta sitä voidaan kehittää vuorovaikutuksella ja osallistumisella erilaisiin ryhmiin. Ihmisen oma tunne vaikuttaa osallisuuteen. Vuorovaikutuksella ja osallistumisen hyödyillä tuotetaan osallisuuden tunnetta. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 1, 3–5.)

Jokainen yksilö on erilainen ja kokee myös osallisuuden eri tavalla. Tämä tarkoittaa, että toiset tarvitsevat osallisuuden kokemusta vähemmän tai enemmän kuin toiset. Yksilön näkökulmasta sosiaalinen osallisuus on tunnetta, mutta myös toimintaa. Toimintaan johtavaa osallisuutta on henkilön tiedon saanti, esimerkiksi hänelle vastataan kysymyksiin. Asiakkaan mukana olo suunnitelmissa ja päätöksenteossa on tärkeää, että hän saa osallistua oman elinympäristönsä järjestelyjä koskeviin päätöksiin. Toiminnallisuus on osa sitä, että hän voi olla mukana muiden kanssa toiminnassa. (Leemann ym. 2015, 1, 3–5.)

3.4 Huoli-ilmoituksen merkitys sosiaalityössä

Huoli-ilmoitus on ilmoitus, jonka sosiaalihuolto saa henkilöstä, josta on herännyt huoli. Huoli-ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa täysi-ikäisestä henkilöstä, mikäli herää huoli hänen kyvystään huolehtia itse omasta hyvinvoinnistaan, terveydestään tai turvallisuudestaan. (Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveydenhuolto 2022.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4. luvun 35 §:n mukaisesti rikosseuraamusalalla työskentelevillä henkilöillä on työnsä edellyttämänä velvoite ohjata henkilö sosiaalipalvelujen avun piiriin, mikäli heillä herää huoli henkilön hyvinvoinnista, terveydestä tai turvallisuudesta. Lain mukaan vaihtoehtoisesti he voivat henkilön suostumuksella ottaa yhteyttä kunnalliseen sosiaalihuoltoon, joka arvioi henkilön avun tarpeen. Mikäli huolta herättävä henkilö ei anna suostumustaan yhteyden-

ottoon, niin sosiaalihuoltolaki määrää heidät ilmoittamaan huolestaan sosiaali- huoltoon ilman, että he rikkoisivat yksityiselämän suojaa tai salassapitosäädöksiä. Laki määrää toimimaan samoin myös niiden henkilöiden, jotka työskentelevät työ- tai virkasuhteessa sosiaali- ja terveysalalla, opetustoimella, Pelastuslaitoksella, Tullissa, Hätäkeskuslaitoksessa, Kansaneläkelaitoksella, poliisina, työ- ja elinkei- noviranomaisena tai ulosottoviranomaisena.

Ehkäisevän hyvinvoinnin edistämiseksi sosiaalityön tehtävänä on puuttua tilantee- seen, jossa on riski ongelmien syntyyn tai niiden pitkittymiseen. Ennaltaehkäise- vällä avulla ja erilaisilla menetelmillä pyritään puuttumaan tilanteisiin ennen nii- den suurenemista tai moninaistumista. Elämässä saattaa olla esimerkiksi taloudel- lisiä vaikeuksia, työttömyyttä ja epäonnistumista, jotka voivat vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja itsetuntoon tai johtaa syrjäytymiseen. Syrjäytymisen ehkäise- miseksi tarvitaan yhteistä toimintaa ja vastuuta. (Kananoja ym. 2017, 160–161, 165.)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) edellyttää, että kaikilla henkilöillä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa sosiaalipalvelun tukea. Tällä turvataan henkilön välttä- mätön hyvinvointi ja toimeentuloturva sen kunnan toimesta, jossa hän sillä het- kellä oleskelee. Kiireettömissä tapauksissa on oikeus saada oman kotikunnan sosi- aalihuollon palveluita.

3.5 Aikaisempia tutkimuksia huoli-ilmoituksesta

Opinnäytetyöprosessin aikana ei ole löydetty yhtään aikaisemmin toteutettua ri- kosseuraamusalan huoli-ilmoitusta koskevaa tutkimusta. Huoli-ilmoituksia koske- vat aiemmat tutkimukset on tehty pääosin ikäihmisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskien.

Minna Silvennoinen (2022) on tutkinut huoli-ilmoitusta ”Huoli-ilmoitus välittämi- sen välineenä” -nimisessä opinnäytetyössään. Huoli-ilmoituksen kohderyhmänä hänellä ovat olleet iäkkäät ihmiset. Hän on selvittänyt huoli-ilmoitusten määrää

Keski-Satakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon alueella. Silvennoinen on todennut, että kahden kuukauden aikana oli tullut 53 huoli-ilmoitusta iäkkäistä henkilöistä. Huoli-ilmoitusten yleisimpinä syinä olivat olleet henkilöiden yleistilan lasku ja kotona pärjäämisen haasteet. Toiseksi yleisimpinä syinä esiin olivat nousseet muistiongelmien, harhaisuus ja käytöshäiriöt. Silvennoisen mukaan tutkimustulosten analyysissä olivat korostuneet myös omaishoitajien jaksaminen, lääkkeiden väärinkäyttö ja taloudellinen kaltoinkohtelu. Huoli-ilmoitusten syinä olivat tulleet esiin myös mielenterveys- ja alkoholiongelmat sekä fyysinen ja psyykinen kaltoinkohtelu. Silvennoinen on huomionnut tutkimustuloksia analysoidessaan, että enin osa ilmoituksista oli tullut ammattihenkilöiltä. Vain kaksi ilmoitusta oli ollut yksityisten henkilöiden tekemiä. Huoli-ilmoituksen kohteina olleista henkilöistä 19 henkilöä oli asuneet puolisonsa kanssa. Silvennoinen ei ole todennut sukupuolella olleen mainittavaa merkitystä ilmoitusten suhteen.

Ikäihmisten huoli-ilmoitusten taustalla olevia tarpeita on selvittänyt myös Tarja Kahila (2021) opinnäytetyössään ”Ikäihmisten palvelutarve, mistä huoli nousee”. Kahilan tutkimustuloksissa olivat nousseet esille arjessa pärjäämisen haasteet, muistiongelmien ja asuinympäristö. Hän on maininnut huolen heräämisen syiksi myös huonon ravinnon ja yksinäisyyden. Kahila on tutkimuksessaan huomionnut myös sen, että monesti samasta henkilöstä oli saatettu tehdä useampia huoli-ilmoituksia. Huoli-ilmoituksen kohteena olleista henkilöistä osa ei ollut tästäkään huolimatta ottanut apua vastaan. Kahilan mukaan ikäihmisten huoli-ilmoitukset työllistävät paljon ja kaikista huolta herättäneistä henkilöistä ei ole tehty ilmoitusta, vaikka tarve sille olisikin ollut olemassa. Palveluita oli pyritty lisäämään henkilöille, joilla palveluita jo oli. Kahila on opinnäytetyössään todennut, että Terveys- ja hyvinvointilaitoksen mukaan vuonna 2020 ikääntyneistä oli tehty koko valtakunnallisesti 12 000 huoli-ilmoitusta.

Jaana Juntunen (2013) on todennut ”Lainrikkajataustaisten palaaminen työelämään” -nimisessä opinnäytetyössään, että syrjäytyminen on yksi suurimmista

haasteista vankeusrangaistuksen suorittaneiden keskuudessa. Asioiden hoitaminen, yhteiskunnan asenteet, pitkä rikoshistoria, lyhyt työhistoria sekä monet arjen hallintaan liittyvät ongelmat ovat yleisiä ongelmia rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Nämä kaikki johtavat syrjäytymisriskiin ja siten monin eri tavoin huolen esille nousemiseen. Lisäksi hän on todennut, että yhteiskuntaan kiinnittymisen haastavuus ja ennakoasenteet pahentavat vapautuneen vangin tilannetta entisestään.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Ennen tutkimuskyselyn toteuttamista on valittu tutkimusote, tutkimusmenetelmä, tutkimuskohde ja aineiston keräämistapa sekä kerättyjen aineistojen analysointitapa. Oikein kohdennetuilla ja tarkoituksenmukaisilla valinnoilla on tärkeä merkitys tutkimuksen onnistuneen ja luotettavan toteuttamisen kannalta.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Kvantitatiiviset eli määrälliset ja kvalitatiiviset eli laadulliset tutkimusmenetelmät ovat toisiaan täydentäviä menetelmiä. Niitä voidaan yhdistää käytettäväksi samassa tutkimuksessa, jotta tutkimustulokseen saadaan laajuutta ja syvällisyyttä. Määrällinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa tarkkojen lukujen ja tilastollisen tiedon saamisen. Laadullinen tutkimusmenetelmä antaa syvällisempää kosketuspintaa lukujen taakse. Nämä tutkimusmenetelmät eivät ole ristiriidassa keskenään, vaan tukevat toinen toisiaan. (Survey Monkey 2022.)

Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen suhde toisiinsa ei ole yksiselitteistä. Vain kriittisen teorian mukaan ne voivat olla toisiaan täydentäviä, mutta postmodernin tieteen mukaan ne ovat toisensa poissulkevia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73). Kriittinen teoria ja postmoderni tiede eroavat toisistaan suuresti. Tieteen termipankin (2022) antaman määritelmän mukaisesti kriittinen tiede on suuntaus, jossa yhteiskunta- ja kulttuurikritiikki katsotaan kuuluviksi filosofiaan ja tieteeseen. Tieteen termipankin mukaan postmodernilla tieteellä tarkoitetaan monimuotoista aatevirtausta, jonka tulkinnessa ilmenee vahvasti tarinat ja kertomukset, eikä se anna painoarvoa tieteelliselle totuudelle.

Tämän opinnäytetyön sisältämässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä on käytetty määrällistä tutkimusta, sillä siten on saatu määrää kuvaava vastaus kahteen varsinaiseen tutkimuskysymykseen. Näitä kysymyksiä ovat olleet, miten laajasti huoli-ilmoituksesta tiedetään tutkimuksen kohderyhmän keskuudessa ja mistä

heidän saamansa tieto on peräisin. Tutkimuskyselyssä olevat taustatietokysymykset ovat edellyttäneet myös määrällistä tutkimusta, jotta on voitu vertailla kohderyhmän jäseniä ja heidän antamiaan tutkimusvastauksia toisiinsa.

Lisäksi tutkimuksessa on käytetty myös laadullista tutkimusmenetelmää. Siten on haluttu selvittää vapaamuotoisesti vastattavan kysymyksen avulla, että millaisia ajatuksia toisista huolen pitäminen herättää tutkittavassa kohderyhmässä.

4.2 Tutkimuksen kohde

Monilla ammattiryhmillä on laissa määrätty velvollisuus tehdä huoli-ilmoitus huolen herätessä toisesta ihmisestä. Kaikista näistä ammattiryhmistä tutkimuskyselyn kohderyhmäksi on valikoitunut Rikosseuraamuslaitoksen yhden yksikön virkamiehet. Heilläkin on ammattinsa vuoksi lakiin kirjattu velvoite tehdä huoli-ilmoitus, mikäli he kohtaavat työssään henkilöitä tai tilanteita, joiden vuoksi huoli ihmisen hyvinvoinnista herää. Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä vankeusrangaistustaan suorittavien vankien kohdalla huolen ilmeneminen saattaa korostua erityisesti vangin terveydentilan vuoksi. Vapautumisajankohdan lähestyessä ja sen koittaessa sekä erilaisten yhdyskuntaseuraamusrangaistusten yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä saattaa huolta herättää henkilön perushuoltoon, asumiseen ja arjen hallintaan liittyvät ongelmat.

Tutkittavan kohderyhmän valintaan on vaikuttanut myös kiinnostus rikosseuraamusalaa kohtaan ja opinnäytetyön toteuttamisen ajankohtaan sijoittunut työharjoittelu Rikosseuraamuslaitoksella. Työharjoittelupaikkana toimineelta Ojoisten vankilalta on anottu tutkimuslupa tutkimuksen toteuttamista varten. Tutkimuslupa-anomuksen hyväksyvän allekirjoittamisen yhteydessä on sovittu, että opinnäytetyössä on oikeus käyttää kyseisen Rikosseuraamuslaitoksen yksikön nimeä.

Tutkimuksen kohteeksi valikoitunut Ojoisten vankila on Hämeenlinnassa sijaitseva Rikosseuraamuslaitoksen alainen yksikkö. Se on avolaitos, jossa on 50 paikkaa vankeusrangaistustaan suorittaville miesvangeille. Ojoisten vankila on aiemmin toiminut Vanajan vankilan osastona, mutta nykyisin se toimii itsenäisenä yksikkönään.

Siellä työskentelee keskimäärin noin 23 Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä. Ammattinimikkeiltään he ovat vankilan päällikkö, apulaisjohtaja, rikosseuraamus-esimies, ohjaaja, erityisohjaaja, vartijoita, rikosseuraamustyöntekijöitä ja työjohtajia. Ojoisilla vankeusrangaistustaan suorittavilla vangeilla on velvollisuus osallistua työtoimintaan. Työtoiminta käsittää pääosin rakennusalan erilaisia työtehtäviä sekä luonnon hoidollisia töitä. Tietyin edellytyksin Ojoisten vankilasta on mahdollisuus käydä vankilan ulkopuolella työssä tai opiskelemassa, koska kyseessä on avolaitos. Vapauteen valmentavana ja kuntouttavana toimintana vangeille järjestetään ohjausta ja neuvontaa mm. erilaisten kurssien muodossa. Siviiliinvalmentavaa ohjausta toteutetaan sekä ryhmämuotoisesti että yksilöllisesti jokaiselle vangille tehdyn rangaistusajan suunnitelman mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

4.3 Aineiston kerääminen

Tutkimuksen tarkoituksenmukaisuuden ja tutkimustuloksen luotettavuuden kannalta on merkittävää tehdä riittävän suuri systemaattinen otanta, jossa kohderyhmästä kerätty otos tuottaa saman tutkimustuloksen kuin tutkimuksen koko kohderyhmänkin tulos olisi. Lisäksi yksinkertainen satunnaisotanta tukee mahdollisimman monipuolisen otoksen keräämistä. (Heikkilä 2014.)

Monien otantamenetelmien joukosta tutkijaryhmä päättää itse, millainen otanta vastaajista on tarkoituksenmukaisin huomioiden tavoitteet, käytettävissä olevat resurssit ja tutkimusongelmat. Otantamenetelmää valitessa on huomioitava, mikä soveltuu parhaiten havaintoyksiköiden luonteeseen ja ilmenemiseen. Edustava otoskoko muodostuu, kun huomioidaan perusjoukon ominaisuudet ja suuruus sekä miten tarkkaa tutkimustulosta tutkijaryhmä havittelee. Toteutunut otos tarkoittaa sitä määrää, joka on todellisuudessa vastannut tutkimuskyselyyn. (Vilkkä 2015, 99–100.)

Taulukko 1. Tiedonkeruumenetelmien vertailu.

Tiedonkeruumenetelmä	Henkilökohtainen haastattelu	Puhelinhaastattelu	Postitse tehty kysely	Internetkysely
Vastausprosentti	Korkea	Yleensä korkea	Usein alhainen	Riippuu kohde-ryhmästä
Haastattelijoiden määrä	Suuri tarve	Tarve pienempi kuin henkilökohtaisessa haastattelussa	Ei tarvetta	Ei tarvetta
Haastattelijan vaikutus vastaajaan	Suuri vaikutus	Pieni vaikutus	Ei vaikutusta	Ei vaikutusta
Vastausten saantinopeus	Melko nopea	Nopea	Hidas	Nopea
Mahdollisuudet pitkän kyselylomakkeen käyttöön	Hyvät	Melko huonot	Hyvät, mutta pitkässä kyselyssä huonot	Hyvät, mutta pitkässä kyselyssä huonot

Tarja Heikkilä (2014) on vertaillut erilaisia tiedonkeruuseen tarkoitettuja menetelmiä keskenään. Hänen vertailussaan (Taulukko 1) on käytetty aineiston keräämisen vaihtoehtoina henkilökohtaisesti tehtävää haastattelua, puhelinhaastattelua, postitse tehtävää kyselyä ja internetin kautta tehtävää verkkokyselyä.

Henkilökohtaista haastattelua vertaillen Heikkilä on maininnut menetelmän hyväksi puoliksi kyselyn vastauksien saannin nopeuden ja suuren vastausprosentin. Pitkän kyselylomakkeen mahdollisuus henkilökohtaisesti tehtävässä haastattelussa on tulkittu myös hyväksi. Kyseisessä tiedonkeruumenetelmässä hänen mukaansa negatiivista on, miten haastattelijan oma persoona voi vaikuttaa vastaa-

jaan ja saataviin vastauksiin. Tutkimuskyselyn toteuttamiseksi tarvittavien haastattelijoiden määrän hän on todennut negatiiviseksi ominaisuudeksi henkilökohtaista kyselyä tehtäessä.

Vertailussa on käytetty mukana muina tutkimuskyselyn toteuttamisvaihtoehtoina puhelimitse, postitse ja internetin välityksellä tehtäviä tutkimuskyselyjä. Näissä vaihtoehtoisissa positiivisina piirteinä on korostunut haastattelijoiden määrän pienuus ja haastattelijan pieni vaikuttavuus vastaajaan. Vertailussa on todettu muiden tutkimuskyselyn toteuttamistapojen negatiivisina piirteinä eri tavoista riippuen esimerkiksi vastausten saannin hitautta, vastausprosentin pienuutta ja pitkän kyselylomakkeen käytön huonoja mahdollisuuksia.

Erilaisten tiedonkeruumenetelmien vertailun lopputuloksena tutkimusaineisto on kerätty henkilökohtaisesti paperisilla kyselylomakkeilla, joissa vastaajat eivät yksilöityneet millään tavoin tunnistettavissa oleviksi. Suunnitelmana on ollut toteuttaa kysely yhteisessä tilaisuudessa kaikille paikallaoleville Ojoisten vankilan henkilökuntaan kuuluville. Vastaajista valtaosa työskentelee valvontaa suorittavassa työssä, joten he eivät ole milloinkaan kaikki työpaikallaan yhtä aikaa. Tämän vuoksi kysely on toteutettu kahtena peräkkäisenä päivänä, jolloin enemmistö henkilökunnasta, yhteensä 16 henkilöä, ovat kokoontuneet henkilökunnalle järjestettyä voimankäytön harjoittelua varten. Näin vastaajat on saatu kahtena suurempana ryhmänä kokoon vastaamaan tutkimuskyselyyn ennen heidän harjoittelunsa alkamista. Tämä on mahdollistanut vain yhden haastattelijan tarpeen ja tutkimuksen vastaukset on saatu heti käytettäviksi. Näin toimimalla on voitu saada mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset, sillä tieto kyselyn sisällöstä ei ollut päässyt hallitsemattomasti kantautumaan ensimmäiseltä vastaajaryhmältä seuraavalle ryhmälle. Siten kerätyllä aineistoilla on voitu saada mahdollisimman vääristymättömät tutkimustulokset.

Tutkimuskyselylomakkeiden jakamisen yhteydessä vastaajille on yhteisesti esitelty tutkimuskyselylomake ja sen tarkoitus. Heille on kerrottu myös muut tutkimuskyselyn saatteessa ilmenevät seikat eli tutkimusluvan myöntäjä, tutkimuksen tekijät

ja opinnäytetyön ohjaaja yhteystietoineen, arvioitu vastaamiseen kuluva aika ja miten lomakkeet palautetaan. Heitä on ohjeistettu myös siitä, että valmiit tutkimustulokset tulitaisiin esittämään henkilökunnalle myöhemmin sovittavana ajankohtana, huoli-ilmoituksesta tehtäisiin jaettava esite sekä on kerrottu, että opinnäytetyö tulisi valmistuttuaan luettavaksi Theseukseen.

Tutkimuskyselyn saatekirje (Liite 1) on ollut kirjallisena liitettynä jokaiselle vastaajalle annetussa tutkimuskyselylomakkeessa (Liite 2). Näin vastaajille on jäänyt halutessaan mahdollisuus kerrata kyselyyn liittyvät taustatiedot. Kyselylomakkeiden ja niiden saatteiden jakamisen yhteydessä vastaajat eivät kuitenkaan ole lukeneet saatetta, vaan ovat ryhtyneet suoraan täyttämään vastauksia kyselylomakkeelle. He eivät ole keskustelleet keskenään kyselylomakkeen täytön aikana eikä heistä kenenkään huomattu kesken vastaamisen etsivän matkapuhelimistaan tietoa huoli-ilmoituksesta tai kyselevän vastausta muilta vastaajilta. Kukaan paikalla olleista eli yhteensä 16 henkilöstä ei ole kieltäytynyt vastaamasta tutkimuskyselyyn ja he kaikki ovat käyttäneet kyselylomakkeen täyttämiseen aikaa noin 2–5 minuuttia. Vastaajat ovat palauttaneet täyttämänsä kyselylomakkeet nimettöminä väärin päin käännettynä yhteen pinoon. Palautetut kyselylomakkeet on sekoitettu keskenään, jolloin tutkijoille ei ole yksilöitynyt kenenkään vastaajan täytetty kyselylomake.

Kyselyn toteuttamisen jälkeen on voitu todeta, että kysely on onnistuttu toteuttamaan tehdyn riskianalyysin avulla suunnitelman mukaisesti. Toteutettua riskianalyysia on avattu yksityiskohtaisemmin eettisyyttä ja luotettavuutta käsittelevässä osiossa. Riskien ennakkoinnilla on onnistuttu poistamaan henkilökohtaisesti järjestetyn tutkimuskyselyn suurin haitta eli haastattelijoiden suuri tarve, koska kysely on toteutettu kahdelle ryhmälle, eikä jokaiselle vastaajalle erikseen. Tämä on vaikuttanut myös siihen, että arvioitu riski kyselylomakkeen sisällöstä on pystytty minimoimaan niin, ettei tieto siitä ole ehtinyt leviämään hallitsemattomasti, eivätkä vastaajat ole päässeet vaikuttamaan toistensa antamiin vastauksiin. Tutkimusai-

neistoa kerätessä on pystytty hyödyntämään henkilökohtaisesti tapahtuvan tutkimuskyselyn edut eli saamaan vastaukset käyttöön nopeasti vastausprosentin pysyessä korkeana.

Tutkimuskyselyn toteuttamisen päätteeksi on voitu todeta, että suunnitteluvaiheessa tehty tutkimuskyselyn riskianalyysi on ollut hyvä huomioida ja toteuttaa. Sen avulla on saatu tutkimuskyselyn mahdolliset riskit kartoitettua ja saatu minimoitua ne onnistuneesti.

4.4 Aineiston analyysi

Kvantitatiivisen tutkimusaineiston analyysi keskittyy aineiston tulkitsemiseen sekä kuvaamiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Analyysillä selvitetään muun muassa ilmiöiden välisiä yhteyksiä ja esiintymistä. Analyysi sisältää erilaisia tilastollisia ja laskennallisia menetelmiä. Analyysissä kuvataan tilastollisesti aineistoa ja tämä voi olla sinänsä tutkimuksellinen tavoite. Kvantitatiivisessa analyysissä kuvataan aineistoa tilastollisesti siten, että sitä voidaan graafisesti esittää. Aineistosta voidaan havainnoida ilmiöiden määrää ja yleisyyttä sekä jäsentymistä erilaisiin luokkiin. (Koppa 2021.)

Kvalitatiivisen eli laadullisen aineistoanalyysin kautta pyritään paremmin ymmärtämään ilmiön laadullisia ominaisuuksia ja kokonaisvaltaisia merkityksiä (Koppa 2021). Kvalitatiivisessa aineistoanalyysissä sisällönanalyysi nähdään yhtenä analyysimetodinä. Sisällönanalyysillä pyritään tuomaan esille aineistotekstissä esiintyviä merkityksiä. Menetelmällä halutaan tuoda esille yhtäläisyydet ja erot kuvaten niitä sanallisesti. Mikäli keskeiset asiat halutaan kuvata sanallisessa muodossa, silloin on tarkoituksenmukaista toteuttaa aineisto sisällönanalyysin tavalla. Aineistosta nostetaan esille sen ydinasiat. Analyysin eteneminen aloitetaan aineiston pelkistämällä. Sillä tuodaan oleelliset asiat esille ja ne merkitään valitulla tavalla. Pelkistetyt asiat ryhmitellään siten, että samaa asiaa tarkoittavat lausahdukset

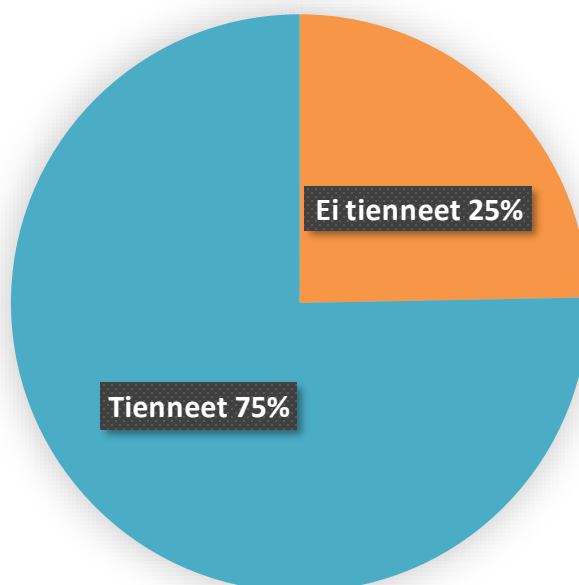
muodostavat luokkia. Näistä luokista voidaan puolestaan ryhmitellä yleiskäsitteitä. Kaikki luokat ja yleiskäsitteet nimetään sisältöä kuvaavalla otsikolla. (Leino-nen 2018.)

Tässä opinnäytetyössä esitettyjen ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen vastausten analysointi on tehty määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimusotteella. Aineistoa on analysoitu tilastollisesti kuvaavan analyysin kautta. Kolmas tutkimuskysymys on ollut luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimuskysymys. Tämän opinnäytetyön kvalitatiivista aineistoa on tarkasteltu sisällönanalyysin kautta vapaita vastauksia analysoiden. Vastaukset ovat jaoteltu eri luokkiin erilais-ten näkökulmien perusteella. Nämä luokitellut näkökulmat ovat lihavoituina laadullisen analyysin tarkastelussa. Samoin tarkastelussa on päädytty nostamaan lainauksia kyselyn laadullisista vastauksista. Näiden lainausten avulla on pystytty syventämään tutkimuksen aihetta. Vastausten ryhmittelemisellä ja lainausten ko-rostamisella suoraan aineiston analyysiin on ollut tarkoituksena vahvistaa ilmiön kokonaisvaltaisempaa ymmärtämistä.

Ympyrädiagrammien eli piirakkakaavioiden käyttö on hyvä tapa havainnollistaa kokonaismäärää ja vertailtavissa olevien asioiden suhdetta toisiinsa. Piirakkaka-aviota käyttämällä voi helposti lisätä piirakan osiin tarvittaessa tarkentavia tietoja. Piirakkakaaviossa tulokset ovat visuaalisesti silmälle miellyttäviä ja nopeasti tulkit-tavia. Piirakkakaaviossa on suositeltavaa eritellä korkeintaan kuusi eri lohkoa. Niillä ei saada lukuja esiteltä kovin tarkasti. (Meriläinen 2023.)

Tutkimustulosten analysoinnin yhteydessä on päädytty käyttämään piirakkaka-aviota sen myönteisten piirteiden vuoksi. Ne ovat sopineet saatujen tulosten esit-telyyn erinomaisesti visuaalisen selkeytensä vuoksi sekä myös siksi, että kaavioihin ei ole tarvittu neljää lohkoa enempää. Tuloksissa on käytetty vain prosentuaalisia kokonaislukuja ja niiden kymmenyksiä, joten piirakkakaavio on todettu erittäin tarkoituksenmukaiseksi tavaksi tulosten esittelyyn. Prosenttilukuja on päädytty käyttämään siksi, että niiden on koettu olevan sekä visuaalisesti että kirjallisesti ilmaistuna selkeitä ja nopeasti sisäistettäviä.

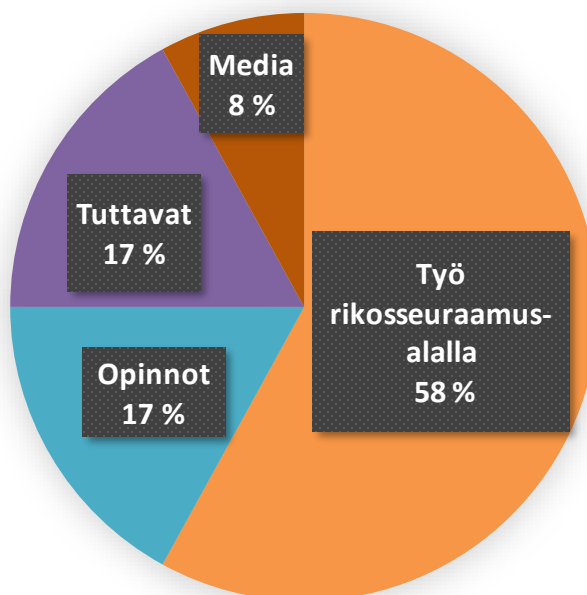
Määrällisen tutkimusmenetelmän avulla kerättyä aineistoa analysoidessa on liikkeelle lähdetty siitä, montako henkilöä koko Ojoisten vankilan henkilökunnasta oli paikalla vastaamassa tutkimuskyselyyn. Toteutunut otos on ollut yhteensä 16 vastaajaa eli heitä on ollut 69,5 % koko vankilan henkilökunnasta. Tutkimuskyselyn toteuttamisessa paikalla olleista henkilökunnan jäsenistä kaikki ovat vastanneet eli kyselyn vastausprosentti on ollut 100 %. Vastanneista 75 % on tiennyt, mikä on huoli-ilmoitus ja 25 % ei ole tiennyt (Kuvio 2).

Kuvio 2. Huoli-ilmoituksesta tienneiden määrä.

Jatkokysymykseen on pyydetty vastausta ainoastaan heiltä, jotka ovat vastanneet tietävänsä, mikä huoli-ilmoitus on. Kaikki huoli-ilmoituksesta tienneet eli 75 % kyselyyn vastanneista ovat vastanneet jatkokysymykseen. Lukumääräisesti heitä on ollut 12 henkilöä. Jatkokysymyksen avulla on selvitetty, mitkä ovat olleet yleisimmät tiedonvälityskanavat, joiden kautta vastaajat ovat saaneet tiedon huoli-ilmoituksen olemassaolosta (Kuvio 3). Työ rikosseuraamusalalla on osoittautunut ylivoimaisesti yleisimmäksi tietolähteeksi. Yli puolet (58 %) huoli-ilmoituksesta tienneistä on ilmoittanut saaneensa tiedon rikosseuraamusalalla työskentelyn kautta. Toiseksi yleisimpinä tiedon saannin kanavina ovat toimineet rikosseuraamusalan opinnot (17 %) sekä tuttavilta huoli-ilmoituksesta kuuleminen (17 %). Pieni osa

vastaajista (8 %) on ilmoittanut kuulleensa huoli-ilmoituksesta median kautta. Kuukaan jatkokysymykseen vastanneista ei ollut kuullut huoli-ilmoituksesta rikosseuraamusalan työssä työskennellessään tai mistään rikosseuraamusalan julkaisusta.

Kuvio 3. Tiedonsaantikanavat huoli-ilmoituksesta.

Viimeinen varsinainen tutkimuskysymys on ollut laadullisen tutkimusmenetelmän kysymys, jonka avulla on selvitetty millaisia ajatuksia vastaajissa herättää lause ”Pidetään toisistamme huolta.” Vastaamista varten kyselylomakkeessa on ollut mahdollisuus kirjoittaa ajatuksistaan vapaasti. Kaikista 16 vastaajasta 56 % on vastannut tähän kysymykseen ja 44 % on jättänyt vastaamatta.

Tähän vapaasti vastattavaan kysymykseen saaduista vastauksista 77 % on ilmaissut toisista huolen pitämisen aiheuttavan positiivisia ajatuksia ja mielikuvia. **Välittämisen ja huolenpidon sekä hyvinvoinnin näkökulmasta** vastauksissa on ollut nähtävissä henkilöstön tuntemukset toisten hyvinvoinnista välittämisestä. Yleisimpiä kommentteja ovat olleet muun muassa seuraavanlaiset ilmaisut:

”Toisista huolehtiminen”,

”Toisten tukena oleminen” ja

”Yhteiskunnassa heikompien puolien pitäminen”.

Vastaajien keskuudessa on todettu ”Pidetään toisistamme huolta.” -lauseen olevan tärkeä. Asian tärkeyttä on korostettu **yhteisöllisyyden ja vastuullisuuden näkökulmasta** seuraavanlaisesti:

”Lisää yhteisöllisyyttä, jos kaikki toteuttavat”,

”Kuulostaa tärkeälle asialle” ja

”Vastuullisuutta”.

Työhön ja työyhteisöön liittyviä ajatuksia on pohdittu seuraavien vastausten mukaisesti myös **hyvän työyhteisön ja henkilökunnasta huolehtimisen sekä ammatinvalinnan näkökulmista**:

”Hyvä työtoveruus ja henkilökunnasta huolenpito”,

”Tämä on syy virkamiehen uralle” ja

”Työelämässä tärkeä aihe”.

Vangin hyvinvointiin liittyvää merkitystä on pohdittu eräässä vastauksessa muun muassa **lain velvoitteiden näkökulmasta**. Vastauksesta on välittynyt huolenpidon merkitys ja pyrkimys hoitaa oma työ mahdollisimman hyvin.

”Työssä velvoite pitää vangeista huolta ja hoitaa asioita niin hyvin kuin voi.”

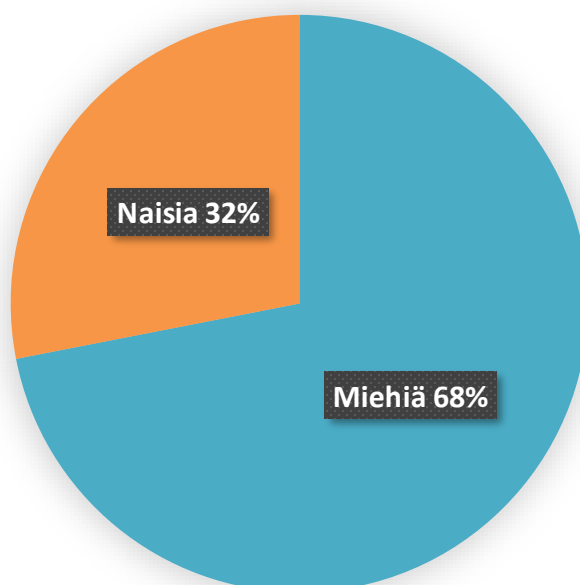
Tähän vapaasti vastattavaan kysymykseen vastanneista 23 % on ilmaissut ”Pidetään toisistamme huolta.” -lauseen tuottavan heille **huolestuneisuutta ja toimintaympäristöön sopimattomuutta herättäviä näkökulmia** seuraavanlaisesti:

”Ei sovi vankilan ympäristöön” ja

”Huolestuneita ajatuksia”.

Kokonaisuudessaan Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnasta on naisia n. 40 % ja miehiä n. 60 %. Naisten osuus henkilökunnasta on vielä tätäkin suurempi yhdyskuntaseuraamustoimistojen työntekijöiden ja vankiloiden johtotehtävissä toimivien keskuudessa (Rikosseuraamuslaitos 2022).

Tutkimuskyselyyn vastanneiden sukupuolia vertaillessa määrällisesti on todettu sen antaneen melko totuudenmukaisen poikkileikkauksen koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan sukupuolijakaumasta, sillä tutkimuskyselyyn vastanneista 68 % on ollut miehiä ja 32 % naisia (Kuvio 4).

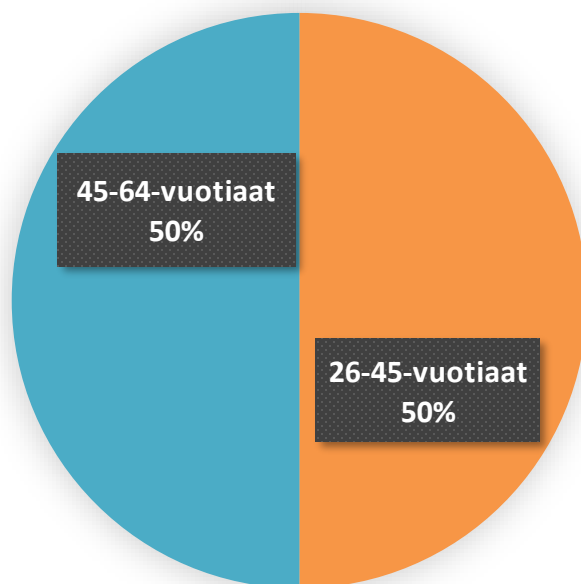

Kuvio 4. Vastanneiden sukupuolet.

Huoli-ilmoituksesta tienneistä 67 % on ollut miehiä ja naisia on ollut 33 % eli lähes samassa suhteessa kuin kaikkien vastaajien keskuudessakin naisten ja miesten osuudet ovat olleet. Huoli-ilmoituksen olemassaolosta tietämättömien keskuudessa miesten osuus on suurentunut (75 %) ja naisten osuus pienentynyt (25 %).

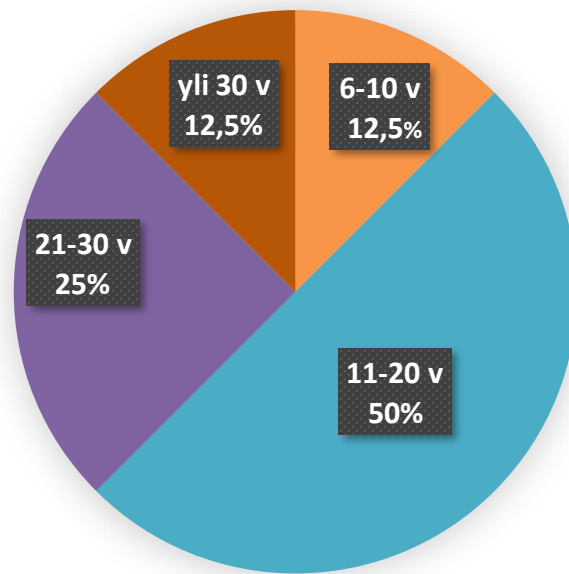
Kyselyssä on annettu vastausvaihtoehtoina myös mahdollisuus olla kertomatta sukupuoltaan tai vastata sen olevan joku muu kuin mies tai nainen. Näihin vaihtoehtoihin ei kuitenkaan ole tullut yhtään vastausta.

Vastanneista kukaan ei ole ollut alle 26-vuotias tai yli 65-vuotias. Vastaajien iät ovat jakautuneet tasaisesti kahteen eri ikäluokkaan (Kuvio 5), 26–45-vuotiaisiin (50 %) ja 46–65-vuotiaisiin (50 %).

Kuvio 5. Vastanneiden ikäjakautuma.

Kaikilla kyselyyn vastanneilla Ojoisten vankilan henkilökuntaan kuuluvilla on useiden vuosien työkokemus rikosseuraamusalalla (Kuvio 6). Vastanneista puolet (50 %) on työskennellyt rikosseuraamusalalla 11–20 vuotta ja neljännes (25 %) on työskennellyt 21–30 vuotta. Rikosseuraamusalalla 6–10 vuotta ja yli 30 vuotta työskennelleitä on ollut vastaajien keskuudessa yhtä paljon, molempia ryhmiä 12,5 % vastanneista. Kukaan vastaajista ei ole ilmoittanut rikosseuraamusalan työkokemusvuosikseen alle 6 vuotta.

Kuvio 6. Vastanneiden työkokemusvuodet rikosseuraamusalalla.

5 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön tekijöiden on hallittava ja noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä opinnäytetyöprosessinsa ajan, ihmisiin kohdistuvien tutkimusten yleiset periaatteet ja tieteellisen käytännön vastuut sekä eettisen ennakoarvioinnin lähtökohdat, ennakoarviointimenettely sekä tarpeellisuus. Eettiset ja moraaliset velvoitteet edellyttävät, että tutkimuksen tekijä huolehtii velvoitteistaan tutkimuksen kohteena olevaa henkilöä, tutkimusyhteisöä, yhteiskuntaa, tutkimuksen rahoittajaa ja ammattialaa kohtaan. Erityisesti tutkittaessa ihmisiä tai inhimillistä toimintaa, pitää huomioida tutkittavan oikeudet ja kohtelu sekä tilanteet, joissa tutkimuksen kohteena on joko vajaakykyinen tai alaikäinen. Lisäksi huomioitavaa on, että henkilötietojen käsittely, yksityisyydensuoja sekä tutkimusaineistojen avoimuus noudattavat eettisiä suosituksia ja ohjeita sekä lainsäädäntöä. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2019.)

Ammattieettinen säännöstö jakautuu kolmelle erilaiselle tasolle. Ylätaso sisältää varsinaisen eettisen säännösten, joka on inhimillinen ja visionäärinen ohjeistus. Toisen tason sisällössä on menettelytapasääntöjä sekä käyttäytymissääntöjä, jotka kohdistuvat ammattikuntaan tai ammattilaisiin. Kolmannella tasolla on ammattilaisen toimintasäännöstö, josta löytyy ohjeistusta ongelmatilanteisiin. (Mäkinen 2006, 167.)

Tutkimuksessa tulee välttää virheiden syntymistä. Tarkkaavaisuudesta huolimatta tulosten luotettavuus ja pätevyys saattavat vaihdella. Siksi on tärkeää arvioida tulosten luotettavuutta. Luotettavuutta voi arvioida erilaisin mittauksin ja tutkimustapoja hyödyntäen. Reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Tämä voidaan todeta monella tapaa. Mikäli tutkimus toistetaan ja eri tutkimuskerroilla on tulos sama, voidaan tulosta pitää luotettavana. (Hirsijärvi ym. 1997, 231.)

Riskien analysoinnilla tarkoitetaan järjestelmällistä toimintaa, jonka avulla pyritään jäsentämään olemassa olevat riskit. Erilaisten riskien luokitusmenetelmillä riskien suuruus jäsenellään miettimällä riskin todennäköisyyttä tai miten suuri

vahinko sen seurauksena voi syntyä. Riskianalyysin jälkeen päätetään millä toimenpiteillä riskit voidaan joko poistaa, pienentää tai siirtää. (Malmén & Wessberg 2009.)

Tutkimuksessa kohdattavista ongelmista on tehty riskianalyysi. Analysointia tehdessä on arvioitu suurimmaksi riskiksi tutkimuskyselyn toteuttamistapa niin, että vastaajilla olisi mahdollisuus ennen vastaamistaan tai sen aikana selvittää mikä on huoli-ilmoitus. Tämä riski on haluttu välttää tutkimustulosten vääristymisen ehkäisemiseksi. Toiseksi riskiksi on luokiteltu, miten saataisiin mahdollisimman moni kohderyhmäksi valikoituneen Rikosseuraamuslaitoksen yksikön virkamiehistä vastaamaan tutkimuskyselyyn yhtäaikaisesti, jotta tieto kyselyn sisällöstä ei leviäisi eri aikaan kyselyyn vastaavien keskuudessa ja siten vaikuttaisi tutkimuskyselystä saatavia tuloksia vääristäen.

Analysoituja riskejä ei ole pystytty kokonaan poistamaan tai siirtämään. Ne on saatu kuitenkin minimoitua valitsemalla tiedonkeruumenetelmä ja tiedonkeruun ajankohta siten, että ne ovat mahdollistaneet usean vastaajan yhtäaikaisen kyselylomakkeen täyttämisen. Näin toimimalla on onnistuttu saamaan mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset ja luotettavat tutkimustulokset.

Tämän opinnäytetyön aikana on perehdytty tutkimustyön eettisiin ohjeisiin ja suosituksiin ja niitä on noudatettu koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tutkimuksen luotettavuutta ovat vahvistaneet asetetut ja rajatut tutkimusongelmat sekä tutkittavan aiheen kannalta relevantin ja monipuolisen lähdeaineiston käyttö. Kyselyn saatteessa on johdatettu vastaajat tutkimuksen aiheeseen. Vastaajille on kuvattu kyselyn anonymiteetti ja vastauslomakkeiden hävittäminen asianmukaisesti tutkimusprosessin päätteeksi. Kyselylomakkeen kysymykset on laadittu siten, että kysymykset ovat olleet mahdollisimman selkeitä ja siten niihin on ollut helppo vastata. Lähteet on merkitty työhön asianmukaisesti. Työn tilaajalla on ollut mahdollisuus kommentoida opinnäytetyötä ja informatiivista huoli-ilmoituksesta kertovaa esitettä tutkimustyön eri vaiheissa ja näin on pystytty tarkistamaan työn ko-

konaissisällön kattavuutta opinnäytetyöprosessin kaikissa vaiheissa. Opinnäytetyön validiteettia tarkemmin pohdittaessa kyselylomakkeen kysymyksiin ja tutkimusaiheeseen sekä tutkimusongelman väliseen yhteyteen on kiinnitetty erityisesti huomiota. Työssä olevat kvantitatiiviset mittarit ovat kuvanneet hyvin tutkimuksen tavoitteita. Opinnäytetyön kvalitatiiviset eli laadulliset kysymyksiä analysoinnit ovat nostaneet työn aiheen kannalta tärkeitä ja merkityksellisiä sisältöjä, jotka ovat auttaneet ymmärtämään ilmiötä kokonaisuudessaan.

Valmis opinnäytetyö ”Pidetään toisistamme huolta - Ojoisten vankilan henkilökunnan tietoisuus huoli-ilmoituksesta” tullaan raportoimaan myös Theseus-tietokannassa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry tarjoaa Theseus-palvelun, jonka verkossa voi tarkastella Suomen ammattikorkeakouluissa tuotettuja opinnäytetöitä sekä muita julkaisuja. Theseuksessa olevia kirjallisia tuotoksia voi hyödyntää mm. erilaisissa tutkimuksiin tai kehittämisiin liittyvissä töissä (Theseus 2022).

6 TOIMINNALLINEN LOPPUTUOTOS

Hyvä esite on selkeä, informatiivinen ja visuaalisesti miellyttävä. Se koostuu esitteen sisältämästä yhteneväisestä värimaailmasta ja siinä esitetyt asiat on sommiteltu onnistuneella tekniikalla. Siinä on myös käytetty oikeanlaista fonttia. (Hii den opisto 2011). Hyvä esite on konkreettisesti käsin kosketeltavissa. Se herättää ihmisten huomion ja mielenkiinnon. Sen sisällön antama viesti on lukijalle selkeä. (Ideally Oy 2023.)

Koko opinnäytetyöprosessin ajan informatiivisen esitteen suunnittelu on kulkenut mukana ideana, jonka avulla käytännössä voidaan vahvistaa Rikosseuraamuslaitoksen yhden yksikön henkilökunnan tietoisuutta huoli-ilmoituksesta. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheesta alkaen informatiivinen esite on saanut nimekseen ”Pidetään toisistamme huolta” -esite (Liite 3).

Toteutetussa esitteessä on kerrottu, kenestä huoli-ilmoitus voidaan tehdä ja kuka sen voi tehdä sekä minne ja miten se tehdään. Esitteen helppolukuisuutta ja visuaalisuutta on myös mietitty tarkasti. Esite on luotu siten, että se on selkeä ja vain oleelliset asiat on tuotu esille. Esite on suunniteltu Canva-suunnittelutyökalumenetelmällä. Se on toteutettu siten, että esite on tulostettavissa A4-kokoisena ja kaksipuoleisena. Tuloste on taitettavissa keskeltä, jolloin siitä tulee A5-kokoinen ja nelisivuinen. Esite on tarkoitettu tiedon välittäjäksi rikosseuraamusalalla kaikille heille, joilla on työnsä puolesta lainsäädännössä määrätty velvollisuus huoli-ilmoituksen teosta. Esitettä on mahdollista hyödyntää rikosseuraamusalan ammattilaisia kouluttaessa, uusia rikosseuraamusalalla työskenteleviä perehdyttäessä sekä rikosseuraamusalalla jo pitkään työskennelleiden ammattitaidon ylläpitämisessä. Esite on käytettävissä rikosseuraamusalan ammattilaisten työkaluna, jonka avulla voidaan entistä paremmin pitää toisistamme huolta tämän opinnäytetyön nimen mukaisesti.

Esite ja tutkimustulokset on esitelty videoyhteydellä opinnäytetyön tilaajalle, Ojoisten vankilalle. Vankilan henkilökunnasta esittelyssä ovat olleet läsnä rikosseuraamusesimies, erityisohjaaja ja rikosseuraamustyöntekijä. Esittelyn yhteydessä ”Pidetään toisistamme huolta” -esite on herättänyt paljon keskustelua. Ojoisten vankila on ollut esitteen sisältöön ja visuaalisuuteen tyytyväinen. Vankilan henkilökunnalle on annettu mahdollisuus vaikuttaa esitteen lopulliseen muotoon ja sisältöön, mutta he eivät ole kokeneet tarvetta muutoksille. Keskustelun yhteydessä vankilan henkilökunnalla on herännyt ajatus esitteen jakamisesta mahdollisesti muidenkin Rikosseuraamuslaitoksen yksiköiden käyttöön. Lisäksi keskustelussa on tullut esille myös vangeille suunnatun esitteen tarve. Esitteessä jaettavasta huoli-ilmoitusta koskevasta tiedosta olisi heille hyötyä siviilielämässäänkin. Henkilökunnalle toteutettu esite on suunniteltu siten, että se mahdollistaa pienin muokkauksin sen hyödyntämisen myös vankien tarpeeseen. Esitteessä olevan lain perustaa koskevan tekstin tilalle on mahdollista muokata jokaista kansalaista koskeva moraalista vastuuta korostava teksti.

Opinnäytetyön tavoitteiden tukemiseksi ”Pidetään toisistamme huolta” -esite on annettu Ojoisten vankilan henkilökunnalle vapaasti käytettäväksi uusien työntekijöiden perehdyttämisessä ja yksikössä jo työskentelevien ammattitaidon ylläpitämisessä sekä muissakin huoli-ilmoitusta koskevan tiedon jakamista tukevissa tilanteissa. Esite on jaettavissa sähköisesti ja paperiversiona.

Tutkimuskyselyn tuloksissa ei ollut mitään yllätyksellistä Ojoisten vankilan henkilökunnalle. Esittelytilaisuuden yhteydessä on todettu, että mikäli Ojoisten vankilassa jollakin henkilökuntaan kuuluvalla herää huoli vangin tilanteesta, niin he keskustelevat asiasta moniammatillisesti. Siten kukaan vanki ei jää ilman sosiaalihuollon palveluja rangaistustaan suorittaessaan tai vapauteen lähtiessään.

Tulosten esittelyn yhteydessä keskustelua on herättänyt laajasti myös se, että miten vankien hyvinvointiin kohdistuvat henkilökunnan asenteet ovat muuttumassa. On todettu, että vankila työympäristönä on hyvin erilainen verrattavissa siviilissä

tehtävään työhön. Vankilakulttuurilla on pitkät perinteet ja ne ovat syvään juurtuneet myös henkilökunnan keskuudessa. Asiakaslähtöisyys ja pehmeät työskentelymallit eivät ole lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisia vankien kanssa työskennellessä, eivätkä ne ole kaikilta osin mahdollisiakaan toteuttaa. Esimerkiksi lainsäädäntö, vankilan järjestyssäännöt sekä vankilan tehtävä valvoa ja rajoittaa vankeja ja heidän toimintaansa ovat omiaan poissulkemaan asiakaslähtöisyyden ja pehmeät arvot. Keskustelussa on korostunut, että vaikka vankilassa tehdäänkin paljon kuntouttavaa toimintaa vankien hyvinvoinnin hyväksi, niin vankila ei ole kuntoutuslaitos, vaan se on rangaistuslaitos. Ojoisten vankilassa on kuitenkin koettu, että vankien inhimillinen kohtelu ja heistä asianmukaisen huolen pitäminen ovat tarkoituksenmukaisia työskentelymalleja ja siten vankilassakin pyritään olemaan ihminen ihmiselle. Keskustelun aikana on yhdessä todettu, että asenteet muuttuvat hitaasti, mutta inhimillisyys ja toisista huolen pitäminen lisääntyy varmasti sitä myöden, kun rikosseuraamusalalle tulee uusia työntekijöitä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusaineistoa analysoidessa on selvinnyt, että vastaajista neljännes (25 %) ei ollut lainkaan tietoinen siitä, että mikä on huoli-ilmoitus. Sosiaalihuoltolaki kuitenkin velvoittaa kaikki rikosseuraamusalalla työskentelevät tekemään huoli-ilmoituksen, mikäli heillä työssään herää huoli jostakin henkilöstä. Huomioitavaa on, että rikosseuraamusalan asiakkaat ovat usein elämäntilanteissa, joissa huolen herääminen saattaa olla yleisempää useisiin muihin väestöryhmiin verrattaessa. Lainsäädännön vuoksi on ollut realistista olettaa, että kaikki tutkimuskyselyyn vastanneet olisivat olleet tietoisia huoli-ilmoituksesta. Tutkimustulosten myötä on tultu siihen johtopäätökseen, että tietoa huoli-ilmoituksesta on tarpeellista jakaa mahdollisimman laajasti. Ilmi tullut neljänneksen tietämättömyys ei kuitenkaan välttämättä johda siihen, että lain noudattaminen jäisi toteutumatta. Ojoisten vankilassa pääsääntöisesti erityisohjaajien tehtävänä on tehdä huoli-ilmoitus, mikäli he itse huomaavat siihen tarvetta tai he saavat tietoa heränneestä huolesta muissa tehtävissä toimivilta henkilökunnan jäseniltä.

Tutkimustuloksista on ilmennyt, että noin neljännes huoli-ilmoituksesta tienneistä on saanut tietonsa tuttavien ja median välityksellä. Tästä on voitu tehdä se johtopäätös, että rikosseuraamusalan koulutuksessa ei ole tarpeeksi korostettu tätä lain määräämää velvoitetta huoli-ilmoituksen teosta. Lisäksi on voitu päätellä, että huoli-ilmoituksesta ei ole jaettu riittävästi tietoa vankilassa perehdyttäessä uusia työntekijöitä ja ylläpidettäessä olemassa olevien työntekijöiden ammattitaitoa. Pienillä teoilla saataisiin kaikille rikosseuraamusalalla työskenteleville tieto siitä, miten huoli-ilmoitus toimisi yhtenä heidän asiakaskuntansa tukemisen, auttamisen ja välittämisen välineenä.

7.1 Huoli-ilmoituksesta tietävän ja tietämättömän profiilit

Tutkimuskysymyksiin saatujen vastausten ja vastaajien taustatietojen perusteella on voitu profiloida Ojoisten vankilassa työskentelevistä virkamiehistä todennäköisimmät huoli-ilmoituksesta tietävä ja tietämätön henkilö (Taulukko 2).

Taulukko 2. Huoli-ilmoituksesta tietävän ja tietämättömän profiilit.

	Huoli-ilmoituksesta tietävä henkilö	Huoli-ilmoituksesta tietämätön henkilö
Ikä	26–45-vuotias	46–60-vuotias
Työkokemusvuodet rikosseuraamuslalla	11–20 vuotta	21–30 vuotta
Tietokanava	Työskentely rikosseuraamuslalla	Ei tietoa mitään kautta
Ajatukset toisista huolen pitämisestä	Myönteisiä	Kielteisiä

Ojoisten vankilassa työskentelevistä virkamiehistä todennäköisin huoli-ilmoituksesta tietävä henkilö on 26–45-vuotias mies. Hän on työskennellyt rikosseuraamuslalla 11–20 vuotta. Ammattinsa edellyttämän tiedon huoli-ilmoituksesta hän on saanut rikosseuraamuslalla työskennellessään. Toisista ihmisistä huolen pitäminen herättää hänessä myönteisiä ajatuksia. Vastausten perusteella on profiloitu myös todennäköisin huoli-ilmoituksesta tietämätön Ojoisten vankilassa työskentelevä virkamies. Hän on 46–60-vuotias mies, joka on työskennellyt rikosseuraamuslalla 21–30 vuotta. Hänessä toisista huolen pitäminen herättää kielteisiä mielikuvia.

Verrattaessa toisiinsa näitä kahta tutkimustulosten perusteella profiloitua virkamiestä, on tultu siihen johtopäätökseen, että iältään ja työkokemusvuosiltaan nuoremmilla Ojoisten vankilassa työskentelevillä virkamiehillä on huolehtivampi asenne Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaita ja heidän hyvinvointinsa tukemista kohtaan kuin iältään ja työkokemusvuosiltaan vanhemmilla virkamiehillä. Tästä on tehty se johtopäätös, että rikosseuraamuslalla oltaisiin muuttumassa aiempaa asiakaslähtöisemmäksi, jolloin asiakkaan tarpeet ja toiveet huomioitaisiin entistä paremmin hänen hyvinvointinsa ja elämän laatunsa parantamiseksi. Luonnollisesti on huomioitava, että asiakaslähtöisyys olisi tulevaisuudessakin mahdollista vain

siinä määrin kuin Rikosseuraamuslaitoksen tehtävän luonne rikosseuraamusten täytäntöönpanijana sen mahdollistaa.

7.2 Mahdolliset jatkotutkimukset

Mahdollisilla jatkotutkimuksilla olisi tarkoituksenmukaista selvittää tähän tutkimuskyselyyn liittyviä aiheita. Tarkoituksenmukaista olisi selvittää, miten laajasti ”Pidetään toisistamme huolta” -esitettä on hyödynnetty ja miten toimivana työkaluna esite on käytännössä koettu. Muita jatkotutkimuksen aiheita olisivat esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten tekemien huoli-ilmoitusten syyt ja määrät sekä niiden muutokset viimeisimpien vuosien aikana. Myös yhteisöllisyyden tuottama hyvinvointi rikosseuraamusalalla ja huoli-ilmoitukseen liittyvän lainsäädännöllisen ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonta olisivat aiheita, joihin kannattaisi perehtyä mahdollisia jatkotutkimuksia mietittäessä. Lisäksi vankilakulttuurin ja henkilökunnan asenteiden muutoksia käsittelevä opinnäytetyön aihe olisi ajankohtainen, kehittävä ja edistyksellinen.

Lisäksi jatkotutkimuksien avulla olisi hyvä selvittää Rikosseuraamuslaitoksella ajankohtaiseen nais erityisyyteen liittyvien huoli-ilmoitusten aiheita. Näitä voisivat olla esimerkiksi naisvankien hyvinvointi sekä naisvangeista tehtyjen huoli-ilmoitusten syyt ja määrät.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön nimi on mietitty tarkasti kohdistaen se toisista ihmisistä välittämiin. Työhön on haluttu tuoda hyvinvoinnin merkitys ja yleistä tietoa hyvinvoinnista sekä siinä ilmenevistä puutoksista, jotka altistavat huoli-ilmoitukselle. Aihetta on pohdittu kattavasti sen eri osa-alueilta. Aiheen monimuotoisuuden vuoksi varsinaisen tutkimuksellisen opinnäytetyön toteuttamisen lisäksi on myös haluttu toteuttaa tulosten esittely tilaajalle omana tilaisuutenaan. Lisäksi on haluttu toteuttaa myös toiminnallinen lopputuotos, jotta tutkittu aihe poikisi konkreettisia tekoja opinnäytetyön tilaajan työyhteisössä sekä mahdollisesti muissakin Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä.

Koko opinnäytetyöprosessin ajan on pohdittu suomalaista yhteiskuntaa, jossa yhteisöllisyys on vähentynyt ja ihmisten yksityisyys sekä henkilökohtaiset rajat ovat tiukentuneet. Kaikilla kansalaisilla on moraalinen vastuu pitää toisistaan huolta ja puuttua huolta aiheuttaviin tilanteisiin. Siitä huolimatta opinnäytetyöprosessin aikana on vahvistunut ajatus siitä, että yksityisellä tasolla toisten ihmisten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista välitetään vasta viimeisellä hetkellä, eikä välttämättä silloinkaan.

Opinnäytetyön aikana laajamuotoista pohdintaa on herättänyt myös se, että sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrää huoli-ilmoituksen teosta erikseen laissa mainittuja ammattikuntia, mutta lain noudattamista ei kuitenkaan valvota mitenkään. Tämä jättää mietittäväksi sen, että jääkö kuitenkin joku rikosseuraamusalan tai muun sosiaalityön asiakas ilman huoli-ilmoituksen mahdollistamia tukitoimia. Näin ollen asiakas on riippuvainen vain Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ajantasaisesta ammattitaidosta ja henkilökohtaisesta asenteesta koskien toisista huolen pitämistä. Tämä luonnollisesti koskee kaikkia muitakin laissa huoli-ilmoituksen tekemiseen määrättyjä ammattilaisia, ei vain rikosseuraamusalalla työskenteleviä.

Mietintää on herättänyt myös se, että rikosseuraamusalan asiakkaisiin liittyvistä huoli-ilmoituksista ei ollut lainkaan saatavilla aikaisempaa tutkittua tietoa. Huoli-ilmoitusta on aiemmin tutkittu kohdistuen pääosin ikäihmisiin. Tämä on vahvistanut käsitystä siitä, että kaikilla rikosseuraamusalalla työskentelevillä henkilöillä ei ole tietoa huoli-ilmoituksesta. Huoli-ilmoitus näyttelee hyvin pientä sivuroolia rikosseuraamusalalla eikä sen roolissa ole yhtään vuorosanaa. Esiin on noussut huoli myös siitä, mihin katoavat kaikki noin 18–60-vuotiaat henkilöt, joista huolta saataisi olla. Mikäli huoli herää aikuisesta henkilöstä, jolla on alaikäisiä lapsia, huoli-ilmoitus muuttuu lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi, koska silloin kyseessä on myös lasten hyvinvointi ja turvallisuus. Kuitenkin kuka tahansa työikäisestä väestöstä voi olla huoli-ilmoituksen kohteena oman hyvinvointinsa turvaamiseksi. Huoli-ilmoitukseen liittyviä lähdemateriaaleja tutkiessa on havaittu, että tyypillisesti kuntien ja hyvinvointialueiden nettisivuilla huoli-ilmoituksesta on kerrottu ikäihmisten sosiaalipalveluista kertovilla sivustoilla, mutta ei muussa yhteydessä.

Opinnäytetyöprosessin aikana on perehdytty useisiin huoli-ilmoituksesta tehtyihin tutkimuksiin. Niiden vuoksi on pohdittu, että miksi huoli-ilmoitus tulee tutuksi ikäihmisille, heidän läheisilleen ja heitä hoitaville ammattilaisille, mutta ei rikosseuraamusalalla työskenteleville, heidän asiakkailleen ja asiakkaiden läheisille. Tämä kävi hyvin ilmi esimerkiksi Silvennoisen (2022) ja Kahilan (2021) toteuttamissa opinnäytetyöissä, joissa he käsitelivät ikäihmisiin liittyviä huoli-ilmoituksia. Huomioitavaa kuitenkin on, että kaikki muutkin tarvitsevat tietoa huoli-ilmoituksen tärkeydestä ja toimintatavasta. Juntusen (2013) opinnäytetyön perusteella on voitu todeta, että rangaistuksensa suorittaneiden ja siviilissä rangaistustaan suorittavien keskuudessa huoli-ilmoituksen ja sen toimintatavan tiedostamiselle on kuitenkin tarvetta. Tämä on ilmennyt erityisesti Juntusen korostaessa opinnäytetyössään kyseisen kohderyhmän monia ongelmia sekä niiden suurenemista ja moninaistumista.

Opinnäytetyöprosessi on ollut haasteellinen ja joissain kohdin melko työläskin, sillä tutkimukselliseen työskentelyyn ja toiminnallisen lopputuotoksen toteuttamiseen perehtyminen on lähtenyt liikkeelle alkeista. Haastetta on tuottanut myös se, että huoli-ilmoitus on rikosseuraamusalaa koskien tutkimuskentällä melko tuntematon ja siten siihen liittyvän lähdemateriaalin löytäminen on ollut osittain lähes mahdotonta. Haasteista huolimatta opinnäytetyöprosessi on koettu antoisana matkana, jonka aikana rikosseuraamusalaan, sosiaalityöhön, hyvinvointiin, lainsäädäntöön ja tutkimukselliseen työhön liittyvä ammatillisuus on kehittynyt valtavasti. Prosessin loppuvaiheessa on voitu todeta, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet on saavutettu onnistuneesti.

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 21.12.2022. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Britannica. 2023. Understand the concept and types of ethics. Viitattu 27.3.2023. <https://www.britannica.com/facts/ethics-philosophy>
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki. Edita Publishing Oy.
- Hiiden opisto. 2011. Millainen on hyvä esite? Päivitetty 30.3.2011. Viitattu 10.4.2023. <http://hiisiopetus.blogspot.com/2011/03/millainen-on-hyva-esite.html>
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Liikanen, P. & Sajavaara, P. 1993. Tutkimus ja sen raportointi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. Porvoo. Bookwell Oy.
- Hong M. 2019. Proakatemia. Tutkimuskysymysten luominen ja niiden oikeaoppinen analysointi. Viitattu 1.2.2023. <https://esseepankki.proakatemia.fi/soluessee-tutkimuskysymysten-luominen-ja-niiden-oikeaoppinen-analysointi/>
- Ideally Oy. 2023. Esitteen suunnittelu. Viitattu 10.4.2023. <https://ideally.io/esitteen-suunnittelu-tuote/>
- Ihanainen, J., & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini, sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki. WSOY Pro Oy.
- Juntunen, J. 2013. Lainrikkojataustaisten palaaminen työelämään. Viitattu 20.11.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85099/JUNTUNENJAANAJ.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kahila, T. 2021. Ikäihmisen palvelutarve, mistä huoli nousee. Viitattu 5.8.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/506950/Kahila_Tarja?sequence=2&isAllowed=y
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki. Tietosanoma Oy.
- Laaksonen H. & Helander V. 2020. Kansalaisyhteiskunta. Kolmas sektori Suomessa. Viitattu 18.3.2023. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/kolmas-sektori-suomessa/>

Koppa. Jyväskylän Yliopisto 2015. Viitattu 14.2.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

Koppa. Jyväskylän Yliopisto 2021. Viitattu 14.2.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-suunnittelu#tutkimusongelman-t-sment-minen>

Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveydenhuolto. 2022. Ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta. Viitattu 30.7.2022, <https://www.keusote.fi/palvelupaikat/ilmoitus-sosiaalihuollon-tarpeesta-huoli-ilmoitus-aikuisesta/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2023. Viitattu 17.1.2023. <https://www.krits.fi/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2023. Kotikunnan vaihtaminen vankeusaikana. Viitattu 23.1.2023. <https://www.krits.fi/tietoa/vankeusaika/kotikunnan-vaihtaminen-vankeusaikana/>
<https://www.krits.fi/tietoa/vankeusaika/kotikunnan-vaihtaminen-vankeusaikana/>

KRIS ry. 2023. Mikä KRIS on? Viitattu 26.2.2023, https://kris.fi/etusivu-kris-fi-rikollisten_revanssi_yhteiskunnassa_mita_kris_on/sample-page-mita-kris-yhdistys-on/

L 1.4.2022/221 Laki Rikosseuraamuslaitoksesta. Finlex. Viitattu 27.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 30.7.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P12>

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 25.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L4P35>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Finlex. Viitattu 5.8.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 23.9.2005/767. Vankeuslaki. Finlex. Viitattu 25.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O3>

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R-M. 2015. Sosiaalinen osallisuuden edistäminen koordinaatiohanke. Terveiden ja hyvinvointi laitos. Viitattu 30.8.2022. https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600

Leinonen, R. 2018. Spoken. Sisällönanalyysi. Viitattu 17.3.2023. <https://spoken.fi/sisallonanalyysi/>

Malmén, Y. & Wessberg, N. 2009. Mitä tarkoitetaan riskillä, riskianalyysillä, riskin arvioinnilla ja riskien hallinnalla? Viitattu 17.1.2023. <http://www.nbcsec.fi/sptry/arkisto/art-01.pdf>

Martta-järjestö. 2023. Arki sujuvaksi. Viitattu 17.1.2023. <https://www.marttat.fi/martat/marttajarjesto/kotitalousneuvonta/kohdennettuneuvonta/arki-sujuvaksi/>

McLeod, P., 2023. Simply Psychology. Maslow's Hierarchy of Needs. Päivitetty 21.3.2023. Viitattu 25.3.2023. <https://simplypsychology.org/maslow.html>

Meriläinen, V. 2023. Excel – datan visualisointi kaavioilla, kuvaajilla ja diagrammeilla. Viitattu 20.1.2023. <https://www.nodesk.fi/excel-datan-visualisointi-kaavioilla-kuvaajilla-ja-diagrammeilla/>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rikosseuraamuslaitoksen esite 2022. Vankeuden tai yhdyskuntaseuraamuksen kautta rikoksettomaan elämään. Viitattu 25.1.2023.

Rikosseuraamuslaitos. 2022. Ojoisten vankila. Päivitetty 31.8.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/ojoistenvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Päivitetty 14.1.2020. Viitattu 27.1.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Saari, J. 2011. Hyvinvointi suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki. Hyy-yhtymä.

Silvennoinen, M. 2022, Huoli-ilmoitus välittämisen välineenä. Viitattu 5.8.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/745374/Silvennoinen_Minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022. Sosiaalipalvelut. Viitattu: 29.7.2022. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2023. Vankiloissa. Viitattu 25.2.2023. <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/yhteisoissa/vankiloissa>

Survey Monkey. 2022. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välinen ero. <https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Palvelutarpeen arviointi. Päivitetty 21.12.2022. Viitattu 30.12.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi>

Theseus, ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut verkossa. 2022. Viitattu 11.6.2022. <https://www.theseus.fi/>

Tieteen termipankki. 2022. Päivitetty 22.2.2022. Viitattu 11.6.2022. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:postmoderni>

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Vankiterveydenhuolto. 2023. Viitattu 17.1.2023. <https://vth.fi/>

Verkkovaria. 2016. Psyykinen hyvinvointi. Päivitetty 28.6.2016. Viitattu 1.2.2023. <https://www.verkkovaria.fi/taydentavat/psykologia/opiskelijalle/aloi-tus/teema-1-oma-psykinen-hyvinvointi/>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva. Bookwell Oy.

Vocabulary. 2023. Ethical. Viitattu 27.3.2023. <https://www.vocabulary.com/dictionary/ethical>

LIITTEET

LIITE 1

Saatekirje

Arvoisa Ojoisten vankilan henkilöstö!

Opiskelemme Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja teemme tutkimuksemme liittyvää Pidetään toisistamme huolta – nimistä opinnäytetyötämme. Oheisen tutkimuskyselylomakkeen olemme laatineet Ojoisten vankilan henkilökunnalle täytettäväksi. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää Ojoisten vankilan henkilökunnan tietoisuutta yhteisestä huolehtimisesta huoli-ilmoituksen muodossa.

Tutkimuksen tuloksia käytetään vain opinnäytetyöhömmme. Vastaajat ja vastausajankohta on valittu niin, että saamme mahdollisimman korkean vastausprosentin kyselyymme.

Tutkimusluvan on myöntänyt Ojoisten vankilan apulaisjohtaja. Lupa on myönnetty 20.9.2022.

Hävitämme kyselylomakkeet, kun työmme on valmis. Kyselylomakkeessa ei pyydetä vastaajan nimeä tai muuta tunnistettavaa tietoa, jolloin vastaaja pysyy nimettömänä eikä vastaajaa pystytä yksilöimään.

Vastausaika on 5 minuuttia. Täytetyt kyselylomakkeet palautetaan heti täyttämisen jälkeen.

Valmis työ löytyy tekijöiden nimillä valmistumisen jälkeen osoitteesta www.theseus.fi.

Kiitos vastaamiseen käyttämästänne ajasta!

Jaana Koski ja Terhi Suorsa

LIITE 2

Terhi Suorsa ja Jaana Koski

TUTKIMUSKYSELY

Vaasan ammattikorkeakoulu/sosiaali-ala

18.9.2022

”PIDETÄÄN TOISISTAMME HUOLTA”-OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSELY

1. Ikä?

- a. alle 25-v
- b. 26–45-v
- c. 46–65-v
- d. yli 65-v

2. Sukupuoli?

- a. mies
- b. nainen
- c. joku muu
- d. en halua kertoa

3. Työkokemusvuotesi rikosseuraamusalalla?

- a. alle 1 v
- b. 1–5 v
- c. 6–10 v
- d. 11–20 v
- e. 21–30 v
- f. yli 30 v

4. Tiedätkö mikä on huoli-ilmoitus?

- a. en tiedä
- b. kyllä tiedän

5. Mikäli vastasit edelliseen kysymykseen ”en”, niin voit ohittaa tämän kysymyksen. Mikäli vastasit edelliseen kysymykseen ”kyllä”, niin vastaa tähän kysymykseen ympäröimällä yksi vaihtoehto.

Mistä olet saanut tietosi huoli-ilmoituksesta?

- a. opintojeni yhteydessä
- b. työelämässä rikosseuraamusalalla
- c. työelämässä muulla alalla
- d. tuttavalta kuullut
- e. rikosseuraamusalan julkaisuista
- f. muualta, mistä? _____

6. Mitä ajatuksia herättää lause ”Pidetään toisistamme huolta”?

KIITOS VASTAUKSISTASI!

LIITE 3

Pidetään toisistamme huolta -esite

TAKASIVU

Pidetään toisistamme huolta
ja huomioidaan tukea
tarvitsevat.

Toivoa ja uskoa me
tarvitsemme jokainen,
vaikka pienen annoksen.

Opinnäytetyön lopputuotos:
Jaana Koski ja Terhi Suorsa, 2025

(Esitteen kuvat: canva suunnitteluyökalu ilmaiskuvat, 2025)

ETUSIVU

Pidetään
toisistamme huolta
Tietoa huoli-ilmoituksesta

Huoli-ilmoitus

Huoli-ilmoitus on ilmoitus yli 18-vuotiaan henkilön
sosiaalihuollon tuen tarpeesta.

Kenestä tehdään

Ilmoitus tehdään aikuisesta, joka tarvitsisi sosiaalihuollon
palveluita tilanteessa, jossa hän on kykenemätön itse
vastaamaan omasta hyvinvoinnista, huolenpidosta, terveydestä
tai turvallisuudesta.

Mikäli huolta herättänyt henkilö ei anna suostumustaan
ilmoituksen tekemiselle, niin heränneestä huolesta voi siitä
huolimatta ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon.

Kuka tekee

Ilmoituksen voi tehdä kansalainen, viranomainen tai
ammattihenkilö. Viranomaisilla ja ammattihenkilöillä on ammatin
puolesta velvoite tehdä huoli-ilmoitus, mikäli heillä työssään
herää huoli toisesta ihmisestä. Ilmoituksen voi tehdä
nimetömmän, mutta viranomaisille ja ammattilaisille
suositellaan yhteistietojen jättämistä.

Mihin tehdään

Ilmoitus tehdään hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon. Sen voi
tehdä joko puhelimitse, postitse, sähköpostilla tai sähköisellä
ilmoituslomakkeella. Oman hyvinvointialueen kotisivuilta löytyy
tarkemmin tietoa huoli-ilmoituksesta.

Lain perusta

Sosiaalihoitolain (1301/2014) 4. luvun 35 §:n mukaisesti myös
rikosseuraamusalalla työskentelevillä henkilöillä on työnsä
edellyttämänä velvoite ohjata henkilö sosiaalipalvelujen avun piiriin,
mikäli heillä herää huoli henkilön hyvinvoinnista, terveydestä tai
turvallisuudesta. Lain mukaan vaihtoehtoisesti he voivat henkilön
suostumuksella ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon, joka arvioi henkilön
avun tarpeen. Mikäli huolta herättävä henkilö ei anna suostumustaan
yhteydenottoon, niin sosiaalihoitolaki määrää ilmoittamaan
huolestaan sosiaalihuoltoon ilman, että he rikkoisivat yksityiselämän
suojaajaa tai salassapitosäädöksiä.

